

ARMIJA SAD U DRUGOM SVETSKOM RATU¹⁾

Koristeći se iskustvima prilikom obrade zvanične istorije Prvog svetskog rata, Amerikanci su već 1942 preuzeli detaljne pripreme, a zatim sproveli organizaciju rada oko prikupljanja zvaničnih dokumenata i obrade vojne istorije Drugog svetskog rata. Planom je predviđeno da se za potrebe Armije i javnosti obradi detaljna i dokumentovana serija pod naslovom »Armija SAD u Drugom svetskom ratu«, koja će imati 99 knjiga, stim što bi bila podeljena na 13 podserija: 1) Ministarstvo rata, 2) Vazduhoplovstvo, 3) Kopnena vojska, 4) Pozadinske jedinice i ustanove, 5) Evropsko ratište, 6) Rat na Sredozemlju, 7) Rat na Pacifiku, 8) Ratište na Srednjem Istoku, 9) Kinesko-burmansko-indisko ratište, 10) Odbrana Zapadne hemisfere, 11) Tehničke službe, 12) Građanski poslovi, i 13) Specijalne studije.

Koristeći veliki broj svojih i neprijateljskih originalnih dokumenata i izvesne privatne publikacije, američki istoričari su do kraja 1955 napisali i izdali preko 20 zvaničnih knjiga o Drugom svetskom ratu.

U nemogućnosti da iznesem detaljan prikaz i stručnu ocenu svih dosada objavljenih knjiga, pokušaću da čitaocima pružim izvesna obaveštenja o nekim od njih.

Iz knjige *Načelnik štaba: Predratni planovi i pripreme*²⁾, u kojoj se daju objektivni podaci o stanju oružanih snaga SAD uoči ulaska u Drugi svetski rat, vidi se da te snage uopšte nisu bile sposobne za vođenje rata ni na Pacifiku, ni za odbranu svoje teritorije (SAD su 1939 imale ukupno 188.000 ljudi u kopnenoj vojsci i avijaciji), da su pripreme za rat bile spore i metodične i da su često pre-

kidane zbog političkih i drugih razloga. Istina, pripreme su ubrzane tek posle japanskog napada na Perl Harbor, ali se izgubljeno vreme nije moglo nadoknaditi. U knjizi su vešto izneta i povezana osnovna pitanja američke spoljne i unutrašnje politike, strategije, logistike, mobilizacije, industrijske proizvodnje, kao i mnogi politički, ekonomski i vojni problemi, sa dosta interesantnih detalja koji su imali značaja za pripremu SAD za Drugi svetski rat.

Iz knjige *Strategisko planiranje za koaliciono ratovanje 1941—1942*³⁾ vidi se da je američka strategija od samog početka predviđela da prvo treba uništiti nemačke oružane snage — kao najopasnijeg neprijatelja, iako su Japanci svojim iznenadnim napadom na Perl Harbor u decembru 1941 i velikim uspesima u toku 1942 jako ugrožavali SAD. U njoj su iznete razvojne faze u kojima je ova strategija i koncepcija pretvorena u konačne operacijske planove. Pored ostalih, detaljno i dokumentovano su obrađena sledeća važna pitanja: uzajamni odnosi i delovanja političkih, ekonomskih i vojnih elemenata; usklađivanje strategijskih planova i bitnih vojnih problema; uloga logistike i njen uticaj na strategiju; zavisnost strategije od industriskog potencijala zemlje; problem vođenja rata na dva fronta; okružavanje i periferisko trošenje neprijatelja pre odlučnog napada; usklađivanje strategije kopnene vojske, mornarice i avijacije; planiranje operacija za desant u Severozapadnoj Africi.

U martu 1942 izvršena je reorganizacija Ministarstva rata SAD. Operativno odeljenje (*The Operations Division — OPD*) dobilo je široka ovlašćenja i značajne operativne funkcije, tako da je knjiga

¹⁾ *The United States Army in World War II.*

²⁾ *Mark Skinner Watson, The Chief of Staff: Prewar Plans and Preparations, Washington, 1950.*

³⁾ *Maurice Matloff and Edwin M. Snell, Strategic Planning for Coalition Warfare: 1941—1942, Washington, 1953.*

*Operativno odeljenje*⁴⁾ ustvari istorija postanka, organizacije, popune i rada ovog najvišeg operativnog organa. Osvetljavajući odnose komandanta i štabnog osoblja, kao i organizaciju i funkcionisanje ovog odeljenja, pisac je na interesantan način dokumentovano izneo mnoga operativna i organizacijska pitanja.

U knjizi *Vrhovna komanda*⁵⁾ obrađene su odluke i planovi generala Ajzenhauera u periodu od decembra 1943 do 14 jula 1945, kao i politička, ekonomska i vojnička zbivanja koja su uticala na odluke i planove vrhovnog komandanta, tako da se potpunije mogu shvatiti razni elementi koji su imali uticaja na savezničku strategiju i na vođenje rata u navedenom periodu. Pošto je obrađena prvenstveno sa strategiskog aspekta, u knjizi su uglavnom i obrađeni planovi i rad vrhovnog komandanta, grupa armije (ponekad i američkih armija) dok se manje govori o radu britanskih, kanadskih i francuskih jedinica, koje su bile potčinjene generalu Ajzenhaueru i čiji je rad imao velikog uticaja na njegove planove i vođenje operacija na Zapadnom frontu. Odnosi sa Crvenom armijom i koordinacija ratnih napora zapadnih sila sa SSSR-om nisu dovoljno obrađeni, tako da to umanjuje vrednost knjige. No, i pored navedenih nedostataka, u njoj se može naći dosta interesantnih podataka za bolje razumevanje i proučavanje strategije zapadnih sila u periodu od 1943 do 1945 godine.

Od svih američkih zvaničnih publikacija najveću pažnju u SAD i inostranstvu izazvala je knjiga *Napad preko Kanala*⁶⁾, koja je pisana na osnovi američkih zvaničnih i zaplenjenih nemačkih dokumenata. U njoj ima puno tehničkih (vrlo dobro obrađenih) priloga (4 geografske karte, 31 skica i 62 fotografije) i dosta podataka o pripremama, toku desanta i operacija u Normandiji od 6 juna do 1 jula 1944. U početku su detaljno opisane savezničke konferencije (Kazablanka, Kvibek, Kairo i Teheran) na kojima su tretirana pitanja ili su donošene odluke za izvođenje desanta. Koristeći originalne nemačke doku-

mente, pisac je izneo ubedljive podatke o stanju, organizaciji, jačini, rasporedu i planovima nemačkih snaga koje su se pre savezničkog desanta nalazile na Zapadnom frontu. Iako se ovi podaci ne slažu sa nekim podacima iz memoara i istorija pojedinih američkih, nemačkih i ostalih pisaca, ipak se može smatrati da su podaci u njoj tačniji i objektivniji zato što su korišćeni zvanični dokumenti. U glavi VI su izneti interesantni podaci o organizaciji veze i o saradnji sa francuskim pokretom otpora. O radu flote i avijacije i njihovim zadacima u knjizi je izneto samo toliko koliko je potrebno da se shvati celina ratnih događaja. Mnogo detaljnije se govori o radu 82 i 101 vazdušno-desantne divizije i pojedinih divizija 5 i 7 korpusa koje su se prve spustile i iskrcale u Normandiji. Borbe oko iskrcavanja i povezivanja mostobrana od 6—12 juna opisane su izvanredno živo i zanimljivo. Nemački protivnapadi i protivudari izneti su hronološki, ali su tako vešto povezani sa celokupnim opisom događaja, da predstavljaju dobro sistematizovanu i jasnu celinu. Nešto kraće su iznete operacije oko učvršćivanja mostobrana, osecanja poluostrva Kotanten i zauzimanja Šerbura. I pored iznošenja rada nekih manjih taktičkih jedinica, data je jasna i pregledna celina rada pojedinih divizija i korpusa od početka desanta pa do obrazovanja jedinstvenog i čvrstog strategiskog mostobrana. Nažalost, u ovoj knjizi nije obrađen proboj iz mostobrana i tok operacija u Normandiji do r. Sene, iako oni strategiski i operativno čine jednu celinu sa desantom i tokom operacija do 1 jula. Prema objavljenim podacima, ove će se operacije obraditi u jednoj od sledećih knjiga. Pisac ove knjige je pokušao, ali nije potpuno uspeo, da opravda izvesne neuspehe koje su pojedine divizije pretrpele u ovom periodu. No, po mom mišljenju, ova knjiga, i pored izvesnih nedostataka (neobrađivanje rada britanskih i kanadskih snaga, nedoslednost u iznošenju borbi manjih jedinica, pokušaji pravdanja neuspeha, itd.), ostavlja vrlo dobar utisak i zasada predstavlja najbolju publikaciju o desantu u Normandiji.

U knjizi *Lorenska bitka*⁷⁾ iznete su teške i iznuravajuće rovovske borbe američke 3 armije od 1 septembra do 20 de-

⁴⁾ Ray S. Cline, *Washington Command Post: The Operations Division, Washington, 1951.*

⁵⁾ Forrest C. Pogue, *The Supreme Command, Washington, 1954.*

⁶⁾ Gordon A. Harrison: *Cross — Channel Attack, Washington, 1951.*

⁷⁾ Hugh M. Cole *The Lorraine Campaign, Washington, 1950.*

cembra 1944. Iako ova zvanična publikacija mnogo liči na ranije navedene knjige, ipak je njen način i stepen obrade mnogo bolji, jer su u njoj detaljnije izneta i *borbena iskustva* 3 armije. Pisac je objektivno i dokumentovano izneo i nemačke uspehe u toku ovih borbi. U ovoj obimnoj i dobro dokumentovanoj knjizi (657 strana, 50 mapa, 67 fotografija) prvenstveno su obrađene operacije u okviru divizija, a ponegde i dejstva pojedinih pukova, bataljona, četa, pa i nižih jedinica, ukoliko je njihov rad bio poučan ili koristan za uspeh više jedinice. Pošto su operacije izvođene u stalnim napadima i protivnapadima taktičkih jedinica, sa povremenim smenjivanjem pojedinih pukova i bataljona, pisac ih je obradio prvenstveno sa taktičkog aspekta, te je taktičarima pružio obilje interesantnih i poučnih primera o borbi manjih taktičkih jedinica u specijalnim uslovima (kiša i blato, šume, naseljena mesta, forsiranje reka, itd.). Iz knjige se vidi veliki uticaj logistike na pripremu i tok operacija i objašnjava zbog čega Amerikanci nisu uspjeli da nateraju Nemce na kapitulaciju još u toku 1944 godine. Knjiga je korisna i za sanitetsko osoblje, jer pruža interesantne podatke o uticaju vremena na razboljevanje vojnika. (U skoro četvoromesečnim borbama, u kojima je učestvovalo 315.000 vojnika u sastavu 3 armije, izbačeno je iz borbe, stalno ili povremeno, 30% ljudi — 6.650 mrtvih, 36.400 ranjenih i 12.110 nestalih, dok su gubici od bolesti i iscrpenosti iznosili 42.088 ljudi.)

Knjiga *Tri borbe: Arnabil, Altuco i Šmit*⁸⁾ namenjena je prvenstveno starešinama najnižih jedinica, jer su u njoj vrlo detaljno, interesantno i dinamično opisane borbe bataljona, četa, vodova i odeljenja, a ponekad i podvizi pojedinih starešina i boraca prilikom forsiranja i odbrane reka, u naseljenim mestima i šumama, na planinskom zemljištu itd. Opisi borbi su protkani iznošenjem taktičkih iskustava, tako da je ova knjiga vrlo korisna, interesantna i poučna.

Iako su američki istoričari planirali da u 4 i 12 podseriji iznesu rad pozadinskih jedinica i ustanova i pojedinih taktičkih službi, oni su, da bi reljefnije izneli uticaj logistike na pojedine bitke i operacije,

počeli da obrađuju rad pozadinskih i tehničkih jedinica i ustanova i u okviru ostalih podserija. Radi toga su u 5 podseriji (*Evropsko ratište*) obradili i izdali dobro dokumentovan i tehnički dobro obrađen prvi tom knjige *Pozadinsko obezbeđenje armija*⁹⁾. U njoj je naročita pažnja posvećena obradi materijalnih priprema za desant u Normandiji i, hronološki povezano sa operativnom situacijom, iznet rad pozadine za vreme desanta i operacija u Normandiji, kao i u fazi brzog gonjenja kroz Francusku, Belgiju i Holandiju. Iz nje se može izvući zaključak da su moderno opremljene armije iz Drugog svetskog rata mogle da izvode neprekidne ofanzivne operacije najduže na ostojanju 400—600 km od svojih pozadinskih baza i da su se morale zaustavljati radi uređenja saobraćaja i premeštanja baza.

Amerikanci su posvetili naročitu pažnju istoriskoj obradi operacija na Pacifiku. Dosada su izdali najveći broj knjiga o onim operacijama koje su se većinom odigravale u izvanredno teškim okolnostima tropske klime i u neprohodnim džunglama. Knjige¹⁰⁾ o ratu na Pacifiku ne razlikuju se bitno po kompoziciji, načinu i stepenu obrade od prikazane knjige *Napad preko Kanala*, ali izgleda da su u nedostatku originalnih japanskih dokumenata, korišćena i saslušanja pojedinih zarobljenih japanskih oficira. Najveći nedostatak podserije o ratu na Pacifiku je u tome što se pojedine knjige izdaju bez obzira na hronološki tok događaja, tako da čitaoci zasada nemaju mogućnosti da sagledaju celinu i međusobnu povezanost i zavisnost pojedinih operacija. U ovim knjigama se objektivno opisuju fanatizo-

⁸⁾ Roland G. Ruppenthal, *Logistical Support of the Armies, Volume I, Washington, 1953.*

¹⁰⁾ Louis Morton, *The Foll of the Philippines, Washinton, 1953; John Miller, jr. Guadalcanal: The First Offensive; Washington, 1949; Philip A. Crowl and Edmund G. Love, Seizure of the Gilberts and Marshalls, Washington, 1955; Robert Ross Smith, The Approach to the Philippines, Washington, 1953; M. Hamlin Cannon, Leyte: The Return to the Philippines, Washington, 1954; Roy E. Appleman, James M. Burns, Russell A. Gugeler, and John Stevens, Okinawa: The Last Battle, Washington, 1948.*

⁹⁾ Charles B. Mac Donald and Sedney T. Mathews, *Three Battles: Arnaville, Altuzzo and Schmidt, Washington, 1952.*

vana hrabrost, skromnost i izdržljivost japanskih boraca koji su, nadahnuti legendama o podvizima samuraja iz viteške feudalne epohe, izdržali neverovatno velike napore, ne predajući se ni u najtežim prilikama.

S obzirom na veliku ulogu tehnike i materijalnih sredstava u Američkoj armiji, američki historičari su bolje i potpunije od historičara drugih armija obradili organizaciju, probleme i rad pozadinskih i tehničkih jedinica, ustanova i službi. U dosada objavljenim knjigama, kako u okviru podserija o pojedinim ratištima, tako i u okviru podserija »Pozadinske jedinice i ustanove« i »Tehničke službe«, oficiri službi mogu naći bogat, dokumentovan, lepo sređen i stručno iznet materijal za proučavanje rada pozadine u celini ili pojedinih službi posebno.

Objavljene knjige iz serije *Vazduhoplovstvo u Drugom svetskom ratu*¹¹⁾ odlikuju se dobrom kompozicijom, živim prikazom toka događaja, a naročito jasno istaknutim borbenim iskustvima. Opisi događaja su tesno povezani sa radom ostalih vidova i rodova vojske, te ostavljaju utisak skladno obrađene celine. Knjige su pune skica, grafikona, brojnih

podataka o upotrebljenim i izgubljenim avionima, itd., ali u njima nema dovoljno podataka i dokumenata o rezultatima strategiskog bombardovanja Nemačke, Italije, Japana i okupiranih zemalja.

Prema svemu izloženom, istoriske ustanove SAD izdale su dosad najveći broj zvaničnih publikacija o Drugom svetskom ratu, koje imaju znatnu istorisku vrednost i mogu vrlo korisno poslužiti prilikom studije i obrade čitavog rata ili pojedinih njegovih etapa, bitaka ili operacija. Detaljnija kritička analiza i ocena o naučnoj vrednosti ovih američkih publikacija moći će se dati tek kada se pojave zvanična izdanja i ostalih država i kada se bude izvršilo detaljno upoređenje i provera svih ovih historiografskih radova.

M. P. M.

¹¹⁾ Craven W. F. and Cate J. L., *The Army Air Forces in World War II; Vol I: Plans and Early operations (Jan. 1939 to Aug. 1942), Vol. II: Europe: Torch to Pointblank (Aug. 1942 to Dec. 1943); Vol. III: Argument to V-E Day (Jan. 1944 to May 1945) Vol. IV: The Pacific: Guadalcanal to Saipan (Aug. 1942 to Juli 1944), The University of Chicago Press, Chicago.*

Pukovnik (diviz.) M. Tardan:

NEŠTO O POSTOJEĆOJ ZBRCI U VOJNOJ MISLI¹⁾

U članku pod gornjim naslovom pisac daje kratak osvrt na neizvesnost i velika razmimoilaženja koja danas postoje kod mnogih armija, pa i kod švajcarske, u pogledu stvaranja nove ratne doktrine i organizacije oružanih snaga na bazi novog — termonuklearnog oružja.

Ističući veliki značaj ovog pitanja za odbranu zemlje, on ukazuje na korist od šire javne diskusije i na potrebu da u ovoj diskusiji, pored pripadnika armije, uzmu učešća i lica van nje — po pitanjima iz delokruga svog rada u civilnom sektoru.

Neosporno je, ističe se u članku, da se vojna misao, koja treba da odluči o

doktrini upotrebe oružanih snaga i njihovoj organizaciji, nalazi danas u čorsokaku. Ova kriza vojne misli nije svojstvena samo jednoj zemlji i armiji već je, uglavnom, opšta. Nuklearno oružje koje se sve više razvija, avijacija zvučnih i nadzvučnih brzina, dirigovani projektili velikog dometa, prenošenje sve težeg materijala vazdušnim putem, radar, sprave za osmatranje pomoću infra-crvenih zrakova i televizija predstavljaju činioce veoma složene jednačine koja se ne može izraziti jednom jedinom formulom.

Važno je napomenuti da ova potpuna i opšta neizvesnost, pored nezgoda na planu stvaranja ratne doktrine i izgradnje oružanih snaga na bazi te doktrine, ima i svoju dobru stranu, jer će se u ovakvim uslovima jedna država teško rešiti da izazove oružani sukob.

¹⁾ Note sur le désarroi actuel de la pensée militaire, par le colonel — divisionnaire M. Tardent, *Revue militaire suisse*, jul 1956.

Da bi dobili jasniju predstavu o savremenom ratu, Amerikanci su preduzeli obimna istraživanja u vidu jednog manevra velikih razmera (sa trajanjem od tri meseca — od oktobra do decembra 1955). Osnovni cilj ovog manevra bio je ispitivanje mogućnosti upotrebe *konvencionalnih* divizija pod dejstvom nuklearnog oružja i brojno jake savremene avijacije. Prema onome što se moglo saznati iz štampe, stečena iskustva su ohrabrujuća u pogledu mogućnosti dejstva sadašnjih jedinica i u novim uslovima.²⁾

No, ma kakva ta iskustva bila, ona ukazuju na to da probleme savremene strategije i taktike, kao i organizacije oružanih snaga, treba rešavati na bazi sopstvenih nacionalnih mogućnosti (ekonomskih, zemljišnih i dr.³⁾). Zbog toga se iskustva velikih armija, sa bogatom ekonomskom i tehničkom bazom, moraju proanalizirati u odnosu na sopstvene uslove — da bi se došlo do zaključaka u kojoj se meri i na koji način ta iskustva mogu iskoristiti za izgradnju sopstvene savremene ratne doktrine i armije.

Doktrina upotrebe razornih sredstava koje je tehnika stavila na raspolaganje armijama još ni izdaleka nije ustaljena. Postoje velika razmimoilaženja po osnovnim problemima organizacije armija u celini i pojedinih jedinica. Na diskusiji se nalaze sledeća pitanja: odnos između kopnenih snaga i avijacije; da li divizija treba da ima dva, tri ili četiri puka; protivtenkovska i protivavionska odbrana; upotreba teških tenkova: kom komandnom stepenu treba da budu stavljeni na raspolaganje i da li treba da se nalaze u organskom sastavu pešadijske divizije; uloga stalne i poljske fortifikacije; da li transport, pešadskih jedinica treba da bude zaprežni ili motorni i dr.

Novi uslovi, kako tehnički tako i socijalni, zahtevaju još i reviziju dosadašnjeg shvatanja discipline, koja kod većine armija još ima više feudalni karakter, pošto se od potčinjenih traži bezuslovna poslušnost. Ima još dosta starešina koji u

komandovanju traže lične uspehe, ne uviđajući da se tu u većini slučajeva radi o najvulgarnijoj kompenzaciji osećanja sopstvenih slabosti. Već se krenulo ka većem poštovanju drugoga u službenim odnosima, što u isto vreme predstavlja i najvišu formu poštovanja samoga sebe.

Armija je živ organizam koji se nalazi u stalnom razvoju i zbog toga njeni problemi nikad ne mogu svi i u potpunosti biti rešeni. Težnja za stvaranjem armije u celini i njenih sastavnih delova — jedinica kojima ništa ne nedostaje (kojima »ne fali ni jedno dugme«) nikad nije mogla biti ostvarena, a pogotovu ne može biti ostvarena u savremenim složenim uslovima. Neizvesnost kojom se karakteriše sadašnja epoha predstavlja, dakle, prirodan proces normalne evolucije vojne misli pod uticajem novih činilaca. Za razliku od ranijih procesa, izgleda da će ovaj sadašnji, s obzirom na dosada najveći stepen »revolucionarnosti« uticajnih činilaca, znatno duže trajati.

Što se tiče Švajcarske armije, ističe se da nema razloga za strahovanje da bi ovako dug proces istraživanja i stvaranje nove doktrine i organizacije armije doveo u pitanje njenu spremnost i sposobnost za odbranu zemlje. U očekivanju sledećeg koraka u daljem razvoju oružanih snaga može se u potpunosti osloniti na armiju u njenoj sadašnjoj formi koja, po mišljenju pisca, predstavlja veoma dobar aparat nacionalne odbrane. Još od 1939 jedinice Švajcarske armije nalaze se u stalnom napretku i dostigle su visok stepen homogenosti u pogledu morala, obučenosti i materijalne opremljenosti. One raspolazu moćnim oružjem, dobro prilagođenim sopstvenom zemljištu. Ostvaren je visok stepen motorizacije. Avijacija, iako brojno nije jaka, dobro je opremljena i izvežbana. I pored toga što su joj potrebna još razna poboljšanja, kako kvantitativna tako i kvalitativna, ona ni u kom slučaju nije zastarela. Snaga te armije leži pre svega u njenom moralu i zasniva se na činjenici da je ostala armija u kojoj glavnu ulogu ima pešadija — čovek — a ne mašina. Čovek, naoružan prikladnim oružjem, biće uvek glavni element za odbranu zemlje, naročito ako je duboko svestan pravednosti uloge koja mu je poverena i ako mu je moral neokrnjen.

Možda kadkada izgleda nezgodna vrla živa polemika koja se razvila po pitanju

²⁾ Vidi *Vojno delo* br. 3 str. 73 i br. 9/56

³⁾ Prema izjavi švajcarskog ministra narodne odbrane, datoj u martu ove godine, organizacija Švajcarske armije treba da zadovolji potrebe za pokretnim i dobro naoružanim rezervama, pošto će »aktivna odbrana« ostati i dalje osnova švajcarske strategije i taktike. — Prim. Š. H.

buduće organizacije armije. No, ona je samo prirodan odraz opšte neizvesnosti koja vlada u svim duhovima. U sadašnjoj su situaciji razlike u mišljenjima neizbežne, a u isto vreme i korisne, jer nemoćavaju jednostranost u razmatranju i rešavanju ovako važnog problema. Za sve vreme dok diskutuje po ovom pitanju bude otvorena, tj. dok odgovorni — nadležni organi ne donesu po tome svoju odluku, svaki švajcarski građanin treba u svom delokrugu rada da razmišlja i iznosi svoje gledište o bitnim problemima nacionalne odbrane.

Najbolji način za intelektualnu pripremu oficira za rat jeste nezavisnost mišljenja, u granicama zvaničnih propisa i pravila koja imaju zapovedni (naredbodavni) karakter i u kojima se tačno iznose rešenja pojedinih problema. Ako se, međutim, desi da zvanično rešenje izvesnih pitanja bude u suprotnosti sa mišljenjima pojedinaca, onda zvanično rešenje treba primiti i sprovoditi ga disciplinovanu i iskreno.

*

Iznoseći ove mišćeve postavke mišljenja sam da je stvaranje nove ratne doktrine u celini i posebno operativno-taktičke doktrine, a u vezi s tim i armije čiji organski sastav treba da bude u skladu sa novim strategiskim, operativnim i taktičkim koncepcijama, veoma težak i složen posao koji zahteva dugotrajna i obimna proučavanja i ispitivanja, kao i znatna materijalna sredstva.

Izmenе u sadašnjoj ratnoj doktrini i organizaciji oružanih snaga, ili njihova potpuna promena, ne mogu bazirati na za-

ključcima izvedenim nabrzinu, koji mogu biti nepotpuni ili čak i pogrešni. Odluke o promenama u doktrini i organizaciji oružanih snaga mogu se donositi tek posle dužih ispitivanja uticaja dejstva termonuklearnog oružja na operativne i taktičke postupke, a u vezi s tim i na ustrojstvo oružanih snaga u celini i operativnih i taktičkih jedinica. Za ova su ispitivanja kod pojedinih armija formirane posebne *opitne* jedinice združenog sastava kojima se izvode manevri i vežbe većih razmera. Ove su *opitne* združene jedinice pretrpele dosada niz krupnijih organskih promena i još se nije uspelo da se ustale organski sastavi novih jedinica koji bi odgovarali novim — atomskim uslovima.

Rad na izmenama u sadašnjoj ratnoj doktrini i na stvaranju nove doktrine i organizacije armije na bazi novog — termonuklearnog oružja naročito je delikatan kod onih armija koje ne raspolažu izvornim podacima o raznim učincima termonuklearnog oružja, već za ovo moraju koristiti nepotpune i nesigurne podatke iz štampe i drugih izvora. Osim toga, iskustva i usvojeni postupci od strane drugih armija ne mogu se mehanički prenositi na sopstvenu armiju, već ih treba razmatrati kroz sopstvene materijalne, zemljišne i druge uslove.

Teškoće se povećavaju još i zbog toga što savremena ratna doktrina i organizacija armije treba da odgovori ne samo uvođenju u naoružanje termonuklearnog, već i daljem usavršavanju konvencionalnog oružja, kao i uvođenju dirigovanih projektila velikog dometa i druge ratne tehnike koja utiče na promenu izvesnih operativnih i taktičkih postupaka.

Š. H.

General Gejr f. Švepenburg: OKLOPNE JEDINICE U ATOMSKOJ ERI¹⁾

Pisac je u ovom članku izneo svoja gledišta po nizu krupnih pitanja iz oblasti priprema oklopnih jedinica za atomski rat. U prvom delu članka on razmatra vrednost odbrane i napada uopšte, a zatim obrađuje mesto i ulogu, način upotrebe, organizaciju i snabdevanje oklopnih formacija u atomskom sukobu. On se

u suštini zalaže za gledišta koja su se i od ranije pojavljivala i koja prevladaju u vojnim krugovima Zapada, a neka od njih su već i usvojena kao rukovodeća načela u pripremanju oklopnih snaga. Podržavajući ranije gledište generala Ridžveja, koje je on svojevremeno dao kao načelnik Generalštaba Armije SAD, pisac navodi da je još uvek »neodređen karakter budućih metoda borbe« i tvrdi da je oklopnim jedinicama neophodna stalna i snažna saradnja vazduhoplovstva, kao naj-

¹⁾ Armor in the Atomic Age, by Gen. Geyr von Schweppenbug (ret.), *Armor*, jul-avgust 1956.

opasnijeg protivnika tenkova. Loša iskustva nemačkih oklopnih snaga sa vazduhoplovstvom Saveznika, a naročito njihovim raketnim sredstvima, nateralo je Nemce da proučavaju i izgrađuju specifičan način upotrebe oklopnih jedinica na Zapadu u odnosu na onu na Istočnom ratištu.

Raniji dobro poznati način upotrebe nemačkih oklopnih snaga ne vredi više »u svojoj staroj formi« jer u doba atomskog oružja proboj protivničke odbrane može se postići iznenadnom i sinhronizovanom upotrebom atomskih projektila iz vazduha i posredstvom atomske i raketne artiljerije iz sastava oklopnih jedinica. Na ovaj način nije više potrebna velika koncentracija artiljerije na mestu proboja.

Postavljajući pitanje kako ostvariti eksploataciju postignutog uspeha u proboju, pisac smatra da je to moguće postići kombinacijom dejstava atomskog oružja i pokretljivosti oklopnih jedinica. Nazivajući oklopne jedinice *oružjem napada*, pisac konstatuje da je istorija dva svetska rata pokazala da su ranije sumnje izražavane u pogledu prednosti napada (Klauzevic i Moltke Stariji) neosnovane. On kritikuje ona gledišta koja sumnjaju u neprekidnu efikasnost tenka (u savremenim uslovima), dodajući da takva mišljenja dolaze sa sofisticirane filozofsko-teoretske podloge, ili od ljudi čijim mišljenjem dominira »pešadijska« koncepcija. Analizirajući uzroke koji dovode do ovakvih gledanja, u članku se kaže da je to proizvod nedostatka pravog borbenog iskustva i suvog teorisanja, zbog čega ovakva gledišta neopravdano daju preimućstva odbrani. Iako ukopavanje i tenk štite u izvesnom stepenu ljude od atomskog dejstva, ipak se pasivnom odbranom u najboljem slučaju može postići samo dobitak u vremenu, ili lokalna i povremena korist, te, prema tome, odbrana nije dobar metod u borbi protiv nadmoćnijih snaga. Čak ni odbrana, koja se oslanja na objekte stalne fortifikacije, nema većeg značaja, jer je atomskim oružjem dosta jednostavno ukloniti sve te objekte ili ih paralizovati vertikalnim buhvatom. Slaba strana odbrane je u tome što se njome žrtvuje inicijativa »najvrednija od svih kvaliteta« borbe i prepušta se protivniku sloboda akcije. Dajući prevagu napadu, on želi da ukaže na velike mogućnosti oklopnih snaga u napadu i u uslovima

atomskog rata jer, kako on kaže, u takvim se prilikama ne mogu diskreditovati velike mogućnosti oklopnih jedinica.

Rešenje u sadašnjem traženju celishodne upotrebe oklopnih snaga za atomsko doba može imati veze sa nemačkim gledištem za vreme invazije. Naime, nemačko komandovanje oklopnim snagama svojevremeno je predlagalo da se protiv invazije primeni takozvana »tigar taktika«. Suštinski, ova je zamisao predstavljala rastresit raspored oklopnih grupa koje bi na datu zapovest izvršile iz dubine udar na željeno mesto. Ovo je bio plan koji bi paralisao ubitačnu nadmoćnost savezničkog vazduhoplovstva i dejstvo flote u priobalnoj prostoriji. Zamisao nije ostvarena, kako kaže pisac, jer je vrhovno nemačko voćstvo imalo drugu koncepciju odbrane evropskog kontinenta; no, te se ideje iz perioda Drugog svetskog rata približavaju sadašnjoj koncepciji za upotrebu oklopnih snaga u atomskom sukobu.

Razmatrajući organizacisko-formacijska pitanja, pisac se zalaže za lake formacije oklopnih jedinica. Pukovska formacija bila bi okvir za združivanje svih potrebnih snaga za takozvane *borbene grupe*. Kao osnova oklopne grupe zamišlja se jak tenkovski bataljon sa takode veoma snažnim bataljonom tenkovske pešadije. On traži i uključivanje avijacije u organski sastav oklopnih grupa. Veličina oklopnih grupa u prvom redu treba da bude sračunata za vođenje borbe i noćne pokrete i da postane što više samostalna za borbeno dejstva. Njima je potrebna i sopstvena avijacija za izvidanje i helikopteri, sa kombinovanim mogućnostima za snabdevanje (vazduhoplovnim i naročito pripremljenim jedinicama za snabdevanje kopnom).

Iako lake i raspoređene na širokoj prostoriji u šahovskom poretku, oklopne jedinice ne mogu samo tako izbeći preteću opasnost atomskog oružja, a naročito onu iz vazduha pod uslovima avionskog radarskog izvidanja i osmatranja. Za smanjenje ovakve opasnosti još preostaju neke mere. Naprimera, maksimalno ubrzana služba komandovanja, zbog čega je neophodno, kao i u avijaciji i mornarici, smanjiti dužinu komandne linije, a zatim i shvatanje da se borba i pokret mogu izvoditi jedino noću i pod uslovima slabe vidljivosti. Pored toga, potrebno je odlučno me-

njati dosadašnji način obuke oklopnih jedinica, tako da se ove u najviše mogućno meri pripremaju za noćna dejstva.

*

Polemika pisca u prvom delu članka, sa onima koji veličaju preimućstva odbrane, i njegovo podvlačenje prednosti napada uošte, može se tek onda shvatiti kada se uzme u obzir da je on u tome kao osnovnu kopnenu snagu podrazumevao oklopne jedinice, da je vodio računa samo

o mogućnostima najснаžnije i tehnički najrazvijenije armije i da je učesnik »munjevitog« rata.

Veću pažnju zaslužuje drugi deo članka koji razmatra probleme pripreme oklopnih jedinica za atomski rat. Ovde ima zanimljivih gledišta koja je korisno upoznati. Kroz članak provejava tendencija veličanja nemačkog ratnog iskustva, pripisujući mu stepen u kome je odgovorilo i na mnoga pitanja atomskog rata.

D. T. K.

Major K. J. Mirs: NOĆ U OKLOPNIM JEDINICAMA¹⁾

Iskustvo iz prošlog rata pokazalo je da se upotrebom tenkova i u noćnim borabama mogu postići veliki rezultati, naročito pri probodu jake PT odbrane, jer tenkovi po danu ne bi mogli postići takve rezultate bez velikih gubitaka. A s obzirom na verovatnoću da će Britanska armija, bar u početku rata, voditi odbranbene operacije, obuka tenkovskih posada za noćna dejstva, paralelno sa preduzimanjem mera u cilju poboljšanja mogućnosti tenka, dobija veliku važnost.

Nema sumnje da je glavni faktor za uspešno dejstvo noću intenzivna obuka jedinica. Međutim, starešine oklopnih jedinica imaju velikih teškoća da ljudstvo u potpunosti obuče vođenju tenkovskog rata, jer je malo nastavno vreme rezervirano za noćna dejstva (jedna ili dve noćne vežbe, i pored postignutih rezultata, ne mogu se smatrati intenzivnom noćnom obukom). Da bi se postigao veći uspeh, čak i u toku tako ograničenog vremena, postoji potreba za daljim tehničkim usavršavanjima.

U odnosu na sadašnju opremu, zahtevi obuke su prestrogi, iako tenkovi sada nisu ništa bolje opremljeni za noćna dejstva nego što su to bili 1945. Zato se ovaj problem, izgleda, može rešiti upotrebom infra-crvenog svetla ili direktnim osvetljavanjem (naprimer, reflektorima na tenku). Iako je upotreba infra-crvenih zrakova za pronalaženje ciljeva fascinirala svet nekoliko godina, ipak je učinjen znatan napredak u proizvodnji eksperimentalne opreme za ove svrhe. U pozadini bojišta

infra-crveno svetlo može imati mnogostruku primenu, ali je ovde od interesa jedino njegova sposobnost da tenku omogućujući pronalaženje, odnosno pogađanje određenog cilja na većem otstojanju. Drugim rečima, postavlja se pitanje da li infra-crveno svetlo može tenkovskim posadama da pretvori noć u dan?

Stvaranje infra-crvenih zrakova nije teško, jer ih emituje bilo koji normalni izvor svetla kao deo spektra. Upotrebom filtera zraci, emitovani iz lampe ili reflektora, mogu biti reducirani samo na infra-crvene, samo je pri tome potrebna mnogo jača snaga za snabdevanje svetlosnog izvora nego što je to slučaj sa belom svetlošću.

Da bi se omogućila apsolutna upotreba infra-crvenih zrakova potreban je mnogo složeniji detektor, otprilike veličine i težine većeg dvogleda. (U V. Britaniji se za 9 šilinga može nabaviti detektor za strelca veličine kutije šibica.) Detektor može koristiti bateriju ili generator kao izvor snage. Mogu se proizvoditi i manji detektori, ali su oni efikasni samo na vrlo ograničenim otstojanjima.

Osnovna teškoća u montiranju infra-crvenog uređaja na tenkove leži u obezbeđenju snage za snabdevanje svetlosnog izvora. Konvencionalni tenk ne može proizvoditi dovoljno snage i za svoje potrebe i za infra-crveni uređaj dovoljne veličine koji bi mu omogućio veći domet, ali postoje izgledi da će i ova teškoća uskoro biti prebrođena.

S obzirom na to da upotreba infra-crvenog svetla ne predstavlja nikakvu tajnu, mora se pretpostaviti da će se i neprijatelj pripremiti, pošto se infra-crveno

¹⁾ Night in Armour, by major K. J. Mears, *The Army Quarterly*, jul 1956.

svetlo lako otkriva, tako da veliki izdaci i angažovanje industrije za proizvodnju ovih uređaja izgleda ne bi bili celishodni.

U pogledu direktnog osvetljavanja stečeno je bogato iskustvo u toku obuke i upotrebe tenkova sa reflektorskim osvetljavanjem. Dok je ovaj problem u V. Britaniji zapostavljen posle svršetka poslednjeg rata, dotle se Amerikanci njime neprekidno bave. Za vreme prošlog rata ideja direktnog osvetljavanja iz tenkova pomoću reflektorskih uređaja je ispitivana i čuvana u tajnosti. Uređaji reflektora sa ugljenim lukom bili su montirani na kupolu tenka i zaštićeni od vatre streljačkog i lakog PT naoružanja. Automatski prekidač mogao je da obezbedi ne samo neprekidan vatreni snop, nego i povremeno puštanje svetlosnog snopa. Za montiranje reflektora bili su adaptirani različiti tipovi tenkova (najefikasniji je bio američki tenk *Grant*). Jedna britanska brigada ovakvih tenkova (bilo ih je dve) nije na vreme stigla da učestvuje u operaciji Kan-Falez u Normandiji, dok je jedna samostalna četa tenkova sa reflektorima učestvovala pri forsiranju Rajne, ali ne u ulozi za koju je bila namenjena.

Puk sa tenkovima-reflektorima deistvoval je noću kao običan tenkovski puk sa zadatkom da poveća tempo nastupanja pešadije. Efekat njegovog dejstva bio je impresivan. Neprijatelj je na izabranoj tački proboja bio zaslepljen do te mere da se tenk mogao približiti na otstojanje oko 10 metara od cilja, a da se i pored huke motora nije mogao videti. Efekat noćnog osvetljenja je sličan svetlećoj buktinji koja bi se nekome stavila pred oči pri izlasku iz tamne prostorije noću. Tačna PT vatra na ovakav cilj je stvarno nemoguća.

Tenkovi sa reflektorskim uređajem zahtevaju specijalnu konstrukciju, skupu opremu, nekoliko puta veće izdatke od normalnog tenka i duži period obuke. Usvojen je princip da svaka oprema, pa i tenkowska, mora imati manje-više univerzalnu primenu, što kod tenkova sa reflektorskim uređajem nije slučaj. Puk ovakvih tenkova nema isti stepen efikasnosti noću kao i danju.

Jedan američki pisac smatra da ovi nedostaci tenkova sa reflektorskim uređajem ne bi smeli navesti i na napuštanje principa na kojima su oni zamišljeni, jer su stvarno dobri. Zato standardni tenk treba tako modifikovati da se ne omete

njegova uloga danju. Reflektor tenka, upravljen u pravcu oruđa, vrlo je teško pogoditi streljačkim naoružanjem i razornim granatama. Zbog zaslepljujućeg efekta, pravilna ocena otstojanja je nemoguća, a ono se normalno meri u odnosu na okolno zemljište koje se, međutim, ne vidi. Najbolje protivsredstvo jeste top položene putanje i velike početne brzine, ali će on imati mali procenat dnevne tačnosti pogađanja i može biti lako uništen brzopokretnim tenkom-reflektorom. Modifikacija se sastoji u podešavanju običnog civilnog reflektora veličine 45,7 sm, postavljenoj na postolje i sjedinjenoj sa topom 90 mm tenka *Paton*; top i reflektor kreću se u jednoj liniji pomoću uređaja za okretanje kupole. Pokretanjem kapka iz unutrašnjosti kupole može se podešavati da svetlo reflektora bude stalno ili da treperi. Posada tenka može prema potrebi nameštati i skidati reflektor. Iako efekat ove modifikacije još nije tako potpun kao kod tenkova sa reflektorskim uređajem, ipak i ovaj tenk može ne samo da tačno gađa noću, nego i da neprijatelja sigurno zaslepi. Ovakvi su tenkovi sa uspehom ispitani u Koreji, gde je mali broj reflektora pogoden više slučajno nego tačnim nišanjem.

Citirajući reči kapetana Lidel Harta: »Ako su dva protivnika u mračnoj sobi, onaj koji drži ruku na električnom prekidaču ima neuporedivo veće preimущество«, major Džin Filos mlađi, u časopisu *Armor*, tvrdi da samo direktno osvetljavanje ne pomaže neprijatelju, i da u isto vreme svojim trupama u najvećoj meri stvara dnevne uslove. On navodi da je, prilikom jedne akcije u Koreji, jedan tenkovski bataljon sa reflektorima, koji je podržavao tursku brigadu u noćnoj odbrani, omogućio uništenje 700 neprijateljskih vojnika, a da pritom nije pretrpeo skoro nikakve gubitke.

*

U vezi sa rastućom važnošću noćnih borbenih dejstava, osvetljavanje bojišta dobija sve veći značaj kako za napadača, tako i za branioca.

U Koreji su Amerikanci u cilju odbijanja svakodnevnih noćnih napada Severnokorejaca upotrebljavali razna sredstva za osvetljavanje: burad napunjeno benzinom, zapaljane kuće i kolibe, lomače, zrna za osvetljavanje, farove motornih vo-

zila, pa čak i hotimično zapaljena vlastita motorna vozila, a od aprila 1952 još i tenkove koji su na topovskim cevima imali pričvršćene obične reflektore.

Interesantno je podvući da snabdevanje topovskih cevi reflektorima na tenkovima za četiri tenkovska bataljona iziskuje iste novčane izdatke kao i konstrukcija jednog specijalnog tenka poboljšanog tipa sa reflektorskim uređajem. Iz ovoga proizlazi da je ova modifikacija, s obzirom na koristi koje daju ova vozila, vrlo ekonomična.

Iskustva u Koreji su dokazala da su ovi potpuno nezaštićeni reflektori vrlo retko pogadani vatrom neprijatelja, što treba pripisati ne samo teškoj oceni otstojanja, već i činjenici da su reflektori paljeni samo u odlučujućim trenucima koji traju vrlo kratko vreme i što su tenkovi brzo menjali svoje vatrene položaje. Uočeno je da je ceo borbeni poredak iza upaljenih reflektora bio potpuno nevidljiv za neprijatelja, dok su, s druge strane, osvetljeni ciljevi mogli biti tučeni preciznom vatrom iz sveg podržavajućeg naoružanja.

Tenkovi, snabdeveni reflektorima, upotrebljavani su i za razne specijalne zadatke: za praćenje tenkova-bacača plamena, za obeležavanje ciljeva jurišnoj avijaciji pomoću ukrštenih svetlosnih snopova ili linijom osvetljenih orijentira, itd.

Iskustva su takođe dokazala da napad standardnog tenkovskog ili pešadiskog bataljona noću treba da podrži najmanje jedan vod tenkova snabdeven reflektorima, dok u odbrani ovu jedinicu treba pridati već tenkovskoj ili pešadiskoj četi, ako ova brani važnu otpornu tačku.

Uređaji sa infra-crvenim zracima još su u početnom stadijumu razvoja, bar u odnosu na mogućnost njihove masovne i za borbu korisne upotrebe. Ipak, oni su već danas pogodno sredstvo za povećanje brzine kretanja motornih vozila noću, za lakše savlađivanje zemljišta van puteva i za blisku samoodbranu oklopnih vozila.

Uzimajući u obzir troškove, racionalnost korišćenja industriskog potencijala, njihovu jednostavnost i borbenu efikasnost, prevaga je na strani tenkova snabdevenih reflektorima.

St. P.

Kapetan H. Vaner: TAKTIKA MALE JEDINICE U NAPADU¹⁾

Pojava novog oružja ili usavršavanje postojećeg, a isto tako i promene u ostalim borbenim sredstvima, izazivaju u manjoj ili većoj mjeri u odgovarajućim uslovima određene promene u taktičkim postupcima, odnosno u taktici. S druge strane, i svaka promena taktičkih koncepcija, izazvanih razvojem tehnike i ostalih uslova, često ima za posledicu odgovarajuće kvalitativne i kvantitativne promene u naoružanju (oružje, razna borbeno sredstva, oprema) i njegovoj upotrebi (uključujući tu taktičke postupke, komandovanje, obuku itd.).

Smatramo da je ovaj kratak osvrt na evoluciju taktike koristan radi lakšeg ulaženja u koncepciju pisca o taktici malih jedinica uopšte, a naročito u *bliskoj borbi*, čiji su one osnovni pretstavnici i glavni izvršioci.

*

Ulogu i značaj malih jedinica u borbi uopšte, a posebno u bliskoj borbi, pisac je istakao navodeći reči generala Patona da »bitke bivju vodovi i grupe«. Svoju studiju problematike taktike malih jedinica u napadu pisac je uglavnom podelio u četiri odeljka:

— problem komandovanja malim jedinicama uopšte;

— mesto i uloga malih jedinica u napadu;

— bliska borba, i

— zaključak, u kome daje sugestije o odgovarajućoj obuci i naoružanju malih jedinica.

Komandovanje. — Opštepoznata je činjenica, a nju u pisac ističe, da, ukoliko je manja borbeno formacija, utoliko su ne samo raznovrsnije već i vrlo promenljive borbene situacije u kojima se ona može naći. Radi toga starešina male jedinice mora biti u stanju da u borbi brzo donosi odluke imajući u vidu da svaka nova borbeno situacija zahteva novu procenu i odgovarajuću odluku, bez obzira na to da li je naizgled slična situacija već

¹⁾ Hptm. i. Gst. H. Wanner: Die Taktik des kleinen Verbandes im Angriff, *Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift*, maj 1956.

preživljena. Prema tome, ne mogu se ni kod malih jedinica imati unapred pripremljena rešenja za sve situacije, a raditi suprotno značilo bi sputavati starešinu.

Ovo svoje gledište pisac potkrepljuje rečima generala Patona iznetim u njegovim *Opštim uputstvima br. 2* potčinjenim komandantima III armije: »Nema ustaljenih pravila za sve taktičke situacije...«, kao i rečima pukovnika Maršala u poznatoj knjizi *Ljudi protiv vatre*²⁾: »Već se i starešinama malih jedinica mora dati savet da teoriško obrazovanje daje više pojam opštih principa, a ne apsolutna rešenja...«. Prihvatajući ova gledišta pisac samo nalazi izvesnu kontradikciju u rečima generala Patona »da instrukcije za borbu malih jedinica treba da budu tako precizne da se mogu izvršavati kao komande na vežbalištu«. Međutim, pisac ne daje nikakav prigovor Patonovoj misli »da je korisnija zapovest koja je brzo izdata, nego druga i bolja, ali izdata deset minuta kasnije«.

Iz svega ovoga pisac izvodi zaključak da se problem komandovanja u malim jedinicama sastoji u brzom shvatanju i proceni borbene situacije, kao i u brzom donošenju i sprovođenju odluka, pa makar pri tome trpeo i kvalitet ideje borbe. Što se tiče trupe, pisac kaže da je neophodno da ona poznaje osnovna načela borbe kako bi mogla celishodno sprovođiti borbena naređenja.

Mesto i uloga malih jedinica u napadu uopšte. — Forme i oblici napada predstavljaju kod malih jedinica sporednu ulogu. Napad sa planskom pripremom razlikuje se za malu jedinicu od onog iz pokreta samo u tome što njen starešina ima više vremena za pripremu i izvođenje pojedinih faza svog dejstva. U susretnoj borbi često se neposredno prelazi u blisku borbu, a to znači da male jedinice neposredno dolaze od izražaja vlastitim sredstvima.

U toku *približavanja*³⁾ male jedinice treba da koriste noć, pokriveno zemljište, zamisljanje i vatru viših jedinica, a vla-

stito oružje mogu upotrebiti samo protiv iznenadno pojavljenih ciljeva. U slučaju da neprijatelj otkrije prednje delove i zaustavi ih još u toku približavanja, može se smatrati, tvrdi pisac, da je napad u začetku odbijen i da ga je potrebno iznova pripremiti jačim sredstvima. Radi toga je potrebno upoznati ljudstvo sa važnošću ovoga pokreta i njegovim posledicama. U slučaju da se trupe u toku približavanja nađu u sferi dejstva neprijateljske artiljerijske vatre, one ne smeju tražiti spas u poleganju i neaktivnosti, već treba da teže da se što više približe neprijatelju koji tada ne može upotrebiti vatru svojih teških oruđa zbog opasnosti po vlastite trupe.

Bliska borba je odlučna faza napada za male jedinice, ali pisac sa žaljenjem konstatuje da se trupe baš za ovu fazu napada najmanje obučavaju. U svojim opštim razmatranjima o bliskoj borbi on prvo definiše ovaj pojam, a onda kritički analizira američko mišljenje. Po njegovom mišljenju, bliska borba počinje onog momenta kad su borci u stanju da uspešno upotrebe svoje oružje, a to je pri savremenom ručnom naoružanju udaljenje od neprijatelja oko 200 metara, što se uglavnom poklapa i sa zonom sigurnosti teškog oružja.

Osnovno je u ovoj fazi da se vatrom za podršku obezbedi pokret do cilja. U pojedinim slučajevima može se koncentričnom vatrom oruđa za podršku cilj tući sve do upada prvih boraca u njega; u drugim slučajevima može se vatrom za podršku cilj samo izolovati, itd. Iz ovoga pisac izvodi zaključak da se u osnovi obuke u bliskoj borbi trupe moraju obučavati u uzajamnom dejstvu i koordinaciji vatre i pokreta u njihovim najraznovrsnijim oblicima. Ova obuka treba da iz svog cilja isključi postavljanje nekih opštevažećih pravila. Jednu vrstu takvih pravila postavio je general Paton u svojoj knjizi »Rat«, što pisac podvrgava kritici.

General Paton preporučuje da se pokret američkih vojnika, počev od 300 m, vrši bez zastoja, uz gađanje iz ručnog oružja (*Marching fire*) jer, kako on tvrdi, »ono je nadmoćnije od onog koje ima neprijatelj, kao i od onog koje neprijatelj može imati«. Jedini slučaj zaustavljanja i poleganja boraca u zoni od 300 m je, po Patonu opravdan kad se potpadne pod koncentričnu pešadisku vatru, ali i tada se mora gađati »jer je najbolja zaštita

²⁾ Knjiga je prevedena u izdanju VIZ-a *Vojno delo* 1951 godine.

³⁾ Pod pojmom »približavanje« (*die Annäherung*) pisac podrazumeva pokret ka polaznom položaju i od ovoga ka jurišnom, što se u našoj vojnoj terminologiji označava kao »približavanje« i »nastupanje«.
— Prim. J. H. D.

brza i tačna vatra«. Ovu postavku o važnosti vatre preporučuje i pukovnik Maršal.

Patonova postavka o *vatri u pokretu*, kaže pisac, mogla je biti celishodna za uslove Patonove armije i situacije u kojima se ona borila, a one su često imale karakter gonjenja. Ona je raspolagala masovnim brojem oruđa za podršku; male jedinice su bile izvanredno naoružane automatskim karabinima, jurišnim puškama, malim merzerima (60 mm) i tromblonskim bombama; artiljeriska priprema napada trajala je satima, itd. Nadiranje pod ovakvim uslovima imalo je tu prednost što su se jedinice mogle uskupno kretati, a pojedinci su gađanjem u pokretu rasterivali i vlastiti strah. Analizirajući Patonovu postavku kroz uslove naoružanja vlastite armije, pisac je odbacuje sve dotle dok vlastita armija ne bude raspolagala odgovarajućim oružjem, a to su: jurišne puške, tromblonske bombe i laki minobacači. Primeniti ovaj princip u uslovima gađanja strelaca iz pušaka, kaže pisac, značilo bi neodgovorno prolivanje krvi, a naročito kada se radi o protivniku visokih vojničkih kvaliteta. Pisac u ovom pogledu čini izuzetak samo pri napadu u šumi, i to zbog gađanja branioca iz krošnji drveća.

Na osnovu iznetih shvatanja o principima bliske borbe pisac iznosi svoje mišljenje o problemu kao celini, razlikujući u bliskoj borbi tri faze: nadiranje pod borbom, udar i juriš.⁴⁾

Nadiranje pod borbom odvija se u zoni dejstva vlastitog ručnog oružja, a počinje od momenta stupanja u kontakt sa istaknutim (prednjim) delovima neprijateljske odbrane. Postupak napadača u ovoj fazi razlikuje se u tome: da li se napada neprijateljski ograničeni objekt koji je izolovan rasporedom neprijatelja, ili zemljištem, ili pak vlastitom vatrom; odnosno, da li se napada neprijatelj raspoređen u liniji ili na širem prostoru.

U prvom slučaju starešina male jedinice je u povoljnom položaju da uskladi vatra i pokret svoje jedinice sve do upada prvih boraca u napadni objekt. U drugom se pojedinim jedinicama prve linije dodeljuju *napadne zone*. Uzajamna vatrena

podrška između napadnih zona u okviru jedinice do voda naniže otpada, ali se podrška u celini postiže snažnim nadiranjem i dejstvom snaga u svakoj pojedinoj napadnoj zoni. Veština starešina malih jedinica u toku nadiranja sastoji se u koordinaciji vatre i pokreta i u celishodnoj upotrebi njihovih malih rezervi. Dejstva u napadnim zonama se automatski razbijaju na pojedinačne akcije, pri čemu su borci za vreme izvođenja svojih skokova upućeni na uzajamnu vatrenu podršku.

Udar i juriš se prepliću. Dok se bliska borba u fazi nadiranja pod borbom svodila na pojedinačne akcije, dotle u ovoj fazi jedinica treba da dejstvuje kompaktnom masom. Juriš se, po mišljenju pisca, izvodi sa ostojanja bacanja ručnih bombi (30 do 50 m). Svako povećavanje ovog ostojanja znači opadanje udarne snage juriša. Da li će se juriš vršiti sa naslonom na jurišni položaj ili neposredno iz pokreta u fazi nadiranja pod borbom zavisi od konfiguracije zemljišta. Pri jurišu se naročito ističe upotreba ručnih bombi i automata.

U bliskoj borbi u šumi i noću preporučuje se nadiranje u liniji da bi se na taj način izbegli gubici od vlastite vatre.

U naseljenim mestima naročito dolazi do izražaja dejstvo odeljenja, grupa i vodova, te se naročito preporučuje ovo vežbanje.

Na osnovi svega iznetog pisac izvodi svoje zaključke o obuci ljudstva i naoružanju.

Školovanje starešina malih jedinica treba da bude takvo da oni budu ne samo u stanju da brzo shvate i procene situaciju, donesu brzu i celishodnu odluku, već i da donetu odluku vešto sprovedu u delo. Da bi vežbe bile slične ratnim uslovima, treba u njima postepeno prelaziti sa manevarske municije na bojevu. Pitanje snabdevanja municijom treba u nastavu uvek imati u prvom planu, pa i onda kada se vežba izvodi bez trupe.

Obuka pojedinih boraca i malih jedinica, tih osnovnih i glavnih izvršilaca bliske borbe, vrši se u regrutnoj školi, a docnije se upotpunjava na kursovima za usavršavanje. Radi što uspešnije obuke u bliskoj borbi, preporučuje se da se strelišta i poligoni dopune i odgovarajućim uređajima za ovu obuku.

Naoružanje malih jedinica treba da bude lako i jednostavno za rukovanje.

⁴⁾ U našoj vojnoj terminologiji ove sve tri faze obuhvaćene su pojmom »juriš«. — Prim. J. H. D.

Automatski karabin je jednostavniji i pogodniji za rukovanje od običnog. Vatrenu moć malih jedinica treba ojačati dodeljivanjem jurišnih pušaka i lakih minobacača.

Primena atomskog oružja, po mišljenju pisca, nema bitnog uticaja na dejstvo malih jedinica.

*

Pitanje *bliske borbe*, a naročito dejstva »poslednjih 200 m«, česta je tema rasprava i u predratnoj i u posleratnoj

Pukovnik **Gordon A. Mun:**

POTREBA ZA ZAJEDNIČKOM DOKTRINOM O BLISKOJ VAZDUŠNOJ PODRŠCI¹⁾

U uvodnom delu iznose se podaci ne samo o uspešnom radu Vazduhoplovne škole za vazduhoplovno-kopnene operacije u Saudern Pajnsu (Severna Karolina), nego i nedostaci u tome što se njen rad odvija na bazi jedne zajedničke instrukcije, koju nisu usvojili ni Ministarstvo vazduhoplovstva ni Ministarstvo vojske. Prema tome, ispada da Amerikanci još nemaju zajedničku doktrinu o vazduhoplovno-kopnenim operacijama, a nisu je ni imali otkada su (1947) ratno vazduhoplovstvo i KoV postali odvojeni vidovi oružanih snaga. Iznoseći gledišta vazduhoplovstva i KoV (u pogledu zajedničke vazduhoplovno-kopnene doktrine), u kojima ima mnogo neslaganja, pisac posebno razmatra problem *bliske vazdušne podrške*, u koju uključuje vazdušno izviđanje i ofanzivne vazduhoplovne zadatke.

Polazeći od činjenice da su predstavnici vazduhoplovstva i KoV usvojili gledište da taktičko vazduhoplovstvo u okviru vazdušno-kopnenih operacija ima tri osnovna zadatka: *borbu za vazdušnu prevlast, izolaciju bojišta i blisku vazdušnu podršku* i analizirajući svaki od ovih zadataka, pisac podvlači da je najveće neslaganje u tome na koji se način može obezbediti vazdušna podrška.

Izgleda da u jednoj vazdušno-kopnejoj operaciji nije bitno koliko će avio-poletanja biti izvršeno za *blisku vazdušnu*

vojnoj literaturi. Stoga je ovaj članak interesantan i koristan jer daje svoj udeo u razjašnjenju ove prilično teške problematike. Naročito ukazujem na onaj deo članka koji govori o »nadiranju pod borbo« i na kritičku analizu raznih gledišta na pokret u ovoj zoni i upotrebu vatre. Iako su izvesne postavke pisca za diskusiju, kao: dodeljivanje napadnih zona, vatreno sadejstvo vodova i četa u pojedinim napadnim zonama, izbor jurišnog položaja itd., ipak smatram da je članak u celini koristan.

J. H. D.

podršku, već koliko će ih ukupno biti za sva tri pomenuta zadatka. Mnogi oficiri KoV uviđaju neophodnost potrebnog stepena vazdušne prevlasti pre uspešnog izvođenja neke veće operacije na zemlji i da vazduhoplovni komandant mora imati potrebna sredstva za izvršenje tog zadatka. Neslaganje se svodi na to što vazduhoplovstvo želi da sačuva potpunu slobodu dejstva na svakom stepenu komandovanja i da saraduje sa kopnenim snagama striktno na bazi sadejstva, dok KoV smatra da treba da ima veće mogućnosti za postavljanje obaveza vazduhoplovstvu u pojedinim etapama operacije.

Predavanja u pomenutoj školi počivaju sada na zajedničkoj nastavnoj direktivi i potpuno se slažu sa stavom vazduhoplovstva. Iako se KoV protivi, ipak je za zajedničke vežbe uspostavljen zajednički operativni centar, u kome komandanti združenih jedinica (armije) i taktičkog vazduhoplovstva i njihovih predstavnici rešavaju probleme na ravnopravnoj osnovi. Međutim, i pored ovakvog naziva, ravnopravnost uopšte nije obezbeđena, pošto je zajednički operativni centar ustvari vazduhoplovni centar i komandno mesto taktičkog vazduhoplovstva, to jest centar koji dejstvuje kao integralni deo vazduhoplovnog štaba. Kopnena jedinica ustvari šalje svoje predstavnike u štab komande taktičkog vazduhoplovstva, gde oni zastupaju interese jedinica KoV — interese koje vazduhoplovci nazivaju »zahtevima« — u odnosu na svakodnevnu vazdušnu podršku. Nema nikakve garancije da će ti zahtevi biti zadovoljeni, po-

¹⁾ Needed: Joint Doctrine on Close Air Support, by Colonel Gordon A. Moon, *Military Review*, jul 1956.

što vazduhoplovstvo zadržava sebi pravo da svakom zahtevu pristupa sa svog sopstvenog gledišta. Pored toga, jedinice KoV, korpusi i divizije nemaju nikad unapred predviđen niti odobren broj aviopoletanja koje bi mogli uzeti u obzir prilikom planiranja vatre i borbenih dejstava.

Proceduralna pitanja koja se pojavljuju u toku zajedničkih operacija, takođe treba razmotriti i menjati sve dok se ne pronađe najpodesnije rešenje. Dok vazduhoplovstvu odgovara sistem vazdušnokopnenih operacija kakav se sada predaje u Soudern Pajnsu, dotle on KoV-u uopšte ne odgovara. A što se tiče *bliske vazdušne podrške, taktičko* vazduhoplovstvo treba da podržava jedinice KoV, kao glavnog nosioca borbe. Međutim, u pogledu odnosa između podržavajućih i podržavanih jedinica, važno je da jedinica koja podržava odgovara za tu podršku, da preduzima sve potrebne mere kako bi doprinela a ne ometala izvođenje operacije ili borbenih dejstava jedinice koja prima podršku, da uspostavi sa njom potrebne veze i da komandant jedinice koja pruža podršku koordinira svoj rad sa komandantom jedinice koja je prima, a ne obratno. Međutim, ponekad se ova koncepcija potpuno izvrće na štetu KoV, čak i kada je u pitanju zadovoljenje potreba bliske podrške, jer jedinica KoV mora da šalje svoje pretstavnike u zajednički operativni centar koji je ustvari vazduhoplovni štab i da uspostavi i održava veze za te svoje pretstavnike.

Kao što se prvobitno zamišljalo, zajednički operativni centar trebalo je da ukloni imaginarnu ogradu koja je odvajala združenu kopnenu jedinicu koju avijacija podržava od taktičke vazduhoplovne komande, tako da ne bi bilo razdvajanja osoblja koje radi u zajedničkom centru od ostalih sekcija ili odeljenja u štabu. Međutim, u praksi to nije ostvareno pošto su mesta štabova vazduhoplovnih i kopnenih jedinica vezana za njihove jedinice i bliskost dva štaba ne može se lako obezbediti, jer zajednički operativni centar, koji je u suštini vazduhoplovni, spada i treba da ide u okvir vazduhoplovnog komandnog centra čije se mesto ne može poklapati sa mestom štaba jedinice KoV koju avijacija podržava. Na taj način, pretstavnici jedinica KoV, obično armije, moraju često da rade na znatnoj udaljenosti od ostalih elemenata svoga štaba,

tako da je koordinacija veoma teška, te zbog toga dolazi i do odlaganja podrške i nerazumevanja. Iako je koordinirana upotreba svih snaga efikasnija od njihovog pojedinačnog angažovanja, ipak koordinirana dejstva zahtevaju više vremena i detaljnije planiranje u odnosu na potrebu brzog odlučivanja za upotrebu avijacije u hitnim slučajevima i pogodnim situacijama. Zbog toga samo brižljivim planiranjem i integracijom svih sredstava i vazdušne podrške u *plan operacije*, operacija može imati najpovoljniji izgled na uspeh. Bliska vazdušna podrška može biti od velike koristi jedinicama KoV samo ako je primenjena u pravi čas i na pravom mestu.

Vreme uvek pretstavlja izvestan nesiguran faktor u odnosu na izvodljivost i efikasnost vazdušnog udara, ali, ne uzimajući u obzir okolnosti koje se nalaze van ljudske moći i kontrole, komandantu kopnene jedinice moraju biti unapred date garancije koliko vazdušnu podršku može da očekuje. Međutim, pri sadašnjem sistemu i proceduri vazdušne podrške, komandanti korpusa i divizija nisu u mogućnosti da planiraju vazdušnu podršku, pošto će o njoj dobiti podatke tek posle večernjih planiranja u štabu armije za sledeći dan, što često može biti kasno a, ako je i planirano ranije, može biti i otkazano na tim konferencijama. Otuda kod jedinica KoV postoji mišljenje da je vazdušna podrška vrlo efikasna, ali i veoma nepouzdan faktor, tako da se sa njom ne može računati prilikom planiranja borbenih dejstava, već je treba samo prihvatiti ukoliko se pojavi. Zato ovakvo stanje ne bi smelo dalje da ostane, već treba tražiti ne samo rešenje koje bi poboljšalo situaciju jedinica KoV u odnosu na vazduhoplovstvo, nego i rešenje koje ne bi ograničavalo elastičnost vazduhoplovstva. Nesposobnost KoV i vazduhoplovstva da se slože i nađu zajedničko rešenje u pogledu bliske vazdušne podrške potiče više od načina pristupanja tom problemu nego od nekog osnovnog razmimoilaženja u pogledu postizanja krajnjih rezultata. Taj nesklad potiče i od neuspeha da se utvrdi tačan stepen do koga zajednički napori moraju biti koordinirani, kao i zbog nedostatka procedure koja bi bila prihvatljiva za oba vida oružanih snaga.

Konačna raspodela napora vazduhoplovstva u pružanju vazdušne podrške

elementima KoV trebalo bi da bude u rukama taktičke vazduhoplovne komande u saglasnosti sa komandantom grupe armija, a u skladu sa planom komandanta ratišta za određene vremenske periode. Na taj bi se način rešilo pitanje vazdušne podrške i bilo bi moguće sprovesti na komandnom stepenu armije i komande taktičkog vazduhoplovstva podesno planiranje i efikasno korišćenje vazdušne podrške. Kada komanda taktičkog vazduhoplovstva donese odluku i izvrši raspored za podršku elemenata KoV, onda je ona obavezna da pruži tu podršku svojim snagama slično podršci koju artiljerijski divizion pruža pešadiskom puku. Na taj način će se postavljati zadaci izvršavati na način i u vreme kada jedinice KoV budu to smatrale potrebnim i najkorisnijim, tako da komandant jedinice KoV neće imati potrebu da vrši pritisak na komandu taktičkog vazduhoplovstva. Sve eventualne izmene u pogledu zadataka vazdušne podrške moraju dobiti saglasnost komandanta kopnene jedinice. Zato nema potrebe za postojanjem zajedničkog operativnog centra, pošto bi na izneti način bili tačno predviđeni svi vazduhoplovni naponi u pogledu bliske vazdušne podrške. Umesto tog centra, komanda taktičkog vazduhoplovstva bi upućivala u štab armije svoje operativ-

no cdeljenje — sastavljeno od nekoliko kvalifikovanih oficira za upravljanje odobrenim brojem aviopoletanja. Ova odeljenja treba da imaju obezbeđene veze, kako sa KM komandanta taktičkog vazduhoplovstva, tako i sa aerodromom. Ona treba da dostavljaju i zahteve za hitna dejstva avijacije u bliskoj podršci, mada se ne može dati nikakva garancija da će oni biti zadovoljeni. Njihovo će ostvarenje zavistiti od veličine obaveza koje vazduhoplovstvo ima u pogledu drugih zadataka. U cilju poboljšanja veze između kopnenih i vazduhoplovnih jedinica, najbolje je da kopnene jedinice i dalje šalju svoje oficire za vezu na aerodrom onih vazduhoplovnih jedinica koje su određene za blisku vazdušnu podršku.

Prema tome, u cilju osnovne izmene sadašnje koncepcije trebalo bi: odrediti stepen komande na kome će se davati konačna raspodela upotrebe avijacije u bliskoj podršci u centru za kontrolu borbenih dejstava kopnene jedinice, umesto u centru kontrole borbenih dejstava vazduhoplovne jedinice. Iako bi ove izmene u nekim slučajevima umanjile elastičnost vazduhoplovstva, ipak bi to bilo opravdano jer sadašnja koncepcija nije postavljala vazduhoplovstvu nikakve zahteve ili ograničenja.

S. B.

Major Gerhard Šacht: DA LI SU VAZDUŠNODESANTNE JEDINICE U KRIZI?¹⁾

Upotreba vazdušnodesantnih jedinica u ratu zavisi od taktičkih i tehničkih okolnosti u vazduhu i na zemlji, a ove su se od 1945 znatno izmenile. U poslednje vreme više stručnih glasova sa Zapada tvrdi da atomska bomba, mlazni avion, rakete, elektronika, kao i progresivno motorizovanje svih jedinica kopnene vojske itd. — ne nude više nikakve šanse za upotrebu vazdušnodesantnih jedinica. Cilj ovog članka je da ispita da li vazdušnodesantne jedinice prolaze kroz krizu i da li se ona može prebroditi ili je već prebrođena.

Glavni argumenti skeptika u pogledu uspešne upotrebe vazdušnodesantnih jedinica su ovi:

¹⁾ Major Gerhard Schacht: *Luftlande-truppe in der Kriege?* — *Wehrkunde*, maj 1955.

— Preduslov za svaki napad vazdušnodesantnih jedinica je gospodarenje vazduhom ili nadmoćnost u vazduhu. Mora se računati s tim da će se u eventualnom budućem ratu sopstveno vazduhoplovstvo angažovati u prvo vreme isključivo protiv neprijateljskog vazduhoplovstva i njegovih uređaja na zemlji — da bi se dobila prevlast u vazduhu. Stoga taktičko vazduhoplovstvo nije u stanju da odvoji dovoljne snage da bi podržalo neki poduhvat vazdušnodesantnih jedinica.

— Pripremni položaji za vazdušnodesantne jedinice u polaznoj bazi i prostoru spuštanja, odnosno sletanja idealni su ciljevi za taktičko atomsko oružje. Pošto se danas mora prihvatiti da neprijateljski atomski napad može uslediti dva časa posle otkrića i izviđanja cilja, onda će vazdušnodesantna jedinica biti razbijena

najkasnije na prostoru sletanja i pripremnom položaju za borbu.

— Pomoću dosadašnjih sredstava nije moguće prebacivati potpuno motorizovane jedinice. Spuštanje vozila teretnim padobranima je neekonomično i netačno. Pored toga, većina oklopnih, teških i specijalnih vozila ne podešava se za vazdušni transport. Transportni avioni koji mogu da ponese više od 15 tona vezani su za uređene aerodrome. Znači, njihovo spuštanje u rejonu sletobrana otpada. Ukoliko jedan vazdušnodesantni odred nije razbijen nuklearnim oružjem, on će nekoliko časova kasnije ipak postati žrtva protivničkih motorizovanih i oklopnih jedinica.

— Ako je prikriveno sakupljanje i transportovanje vazdušnodesantnih jedinica uspelo, mora se ipak računati sa taktičkim iznenađenjem protivnika. Njegova radarska mreža će blagovremeno uhvatiti nalet teških transportnih aviona, te će se lovačka avijacija, PA odbrana i dežurni odredi odmah alarmirati. Transportni avioni su osetljivi na svaku odbranu. Pošto za bacanje padobranskih grenadira avioni treba da se spuste na 200 metara, vatra lakih PA oruđa imala bi uništavajuće dejstvo. Samo u retkim slučajevima uspeće sopstveno vazduhoplovstvo da pritajena neprijateljska oruđa prepozna i uništi u naletnom i iskrcnom prostoru.

— Još u prvoj fazi sukoba, upravo, posle sopstvenih protivmera, pokretni rat i susretna borba biće pravilo. U savremenom pokretnom ratu situacija se menja tako brzo da će planiranje i upotreba vazdušnodesantnih jedinica zakašnjavati. Sama činjenica da se vazduhoplovna komanda, komanda vazdušnodesantnih jedinica i komanda mesta kopnene vojske moraju međusobno sporazumevati u svojim zahtevima pokazuje da su brza rešenja jedva mogućna.

Zaključak iz tih argumenata skeptika bio bi da su vazdušnodesantne jedinice u vazduhu ugrožene, a na zemlji spore. Zbog svoje nepokretljivosti ove će trupe postati žrtva ili nuklearnog oružja ili oklopnih dežurnih odreda. Mogućnost da se neprijatelj iznenadi je pod znakom pitanja. Sve u svemu, tehničke novine i njihove taktičke posledice, u vazduhu i na zemlji, samo štetno deluju na vazdušnodesantne jedinice.

Ako je neko oprobano borbena iskustvo stavljeno u pitanje novim taktičkim i teh-

ničkim izumima, treba, po rečima autora, postaviti sledeća pitanja:

Da li su osnovna načela komandovanja prilagođena novoj situaciji? — Kakve mogućnosti pruža tehnika da bi se protivničke namere neutralisale i preuzela inicijativa? — Odgovaraju li organizacija i formacija sopstvenih jedinica novoj situaciji? — Mora li nastava da krene novim putem?

Proučavanjem novih pitanja doći će se do zaključaka da li su argumenti skeptika održivi. Pisac na ovaj način polemise sam sa sobom, te je najbolje pustiti ga da sam o tome i govori.

Uslovi za uspešan napad vazdušnodesantnim jedinicama nisu se ni u čemu izmenili. Sopstveno vazduhoplovstvo mora imati prostranu i vremensku nadmoćnost u vazduhu, da bi moglo da štiti prikupljanje, vazdušni marš, spuštanje, odnosno sletanje i snabdevanje vazdušnodesantnih jedinica. Za vreme sopstvene akcije vazdušni prostor nad sletobranom mora biti očišćen da bi se tako sprečilo neprijateljsko izviđanje i vazdušni napadi. Ako se ovaj zahtev ne može ispuniti mora se, u najmanju ruku, osigurati da se za vreme odlučujuće faze borbe u sletobranu sopstveno taktičko vazduhoplovstvo potpomogne napadima i da se onemogućni rad neprijateljskog vazduhoplovstva.

Uspelo iznenađenje neprijatelja predstavlja za vazdušnodesantni odred već pola uspeha. Ono će se postići izborom mesta, načina i vremena za napad. Iznenađenje može uspeti ako se prikupljanje u polaznoj bazi izvrši prikriveno.

Izviđanje treba da u najkraćem roku pruži podatke o postrojenjima i zemljištu u prostoru spuštanja, odnosno sletobrana. Borba u prostoru desanta mora se voditi sa jasnom pretstavom o tome šta je najvažnije. Neprijatelju se moraju brzinom i umešnošću izbiti iz ruku osnovni elementi rukovođenja.

Vazdušnodesantne trupe moraju biti dovoljno jake da bi mogle efikasno da izvrše munjevito spuštanje i obezbede dovođenje pojačanja i snabdevanje.

Uputstva za upotrebu vazdušnodesantnih jedinica ostala su uglavnom ista kao i ona iz Drugog svetskog rata. Međutim, u oblasti izvršenja treba tražiti izmene. Treba ispitati da li se tehnički napredak od 1945 naovamo, koji naizgled nepovoljno deluje, može korisno primeniti i na vazdušnodesantne jedinice.

Potrebno je boriti se, između ostalog, i za izolaciju bojnog polja od vazdušnih napada. Posebno se vodi borba protiv čela neprijateljskih brzih kolona i protiv njihovih polaznih položaja. Osiguranje sopstvenih polaznih baza takođe je bitan zadatak, kao što je to kasnije i snabdevanje.

Tačno je da pripremni položaj i šematski sletobran vazdušnodesantnih jedinica predstavljaju atomske ciljeve prvog reda. Ali ovo važi i za nagomilavanje lovačkih i borbenih aviona, kao i pripremne položaje oklopnih jedinica. Samo će jedan deo vazdušnodesantnih jedinica, pretpostavlja autor, biti izložen nuklearnom oružju. Raspored polaznih aerodroma može se, međutim, tako podesiti da neprijatelj nikako ne može saznati za sve u celini, a to se omogućuje modernim transportnim avionima koji imaju veliku brzinu i radijus leta. Nije teško u vazduhu prikupiti ceo sastav sa raznih mesta uzleta. Problem veza može se isto tako savladati.

Atomsko oružje, kao osnovno, u mogućnosti je da stvori uslove za pobjedu, ako se njegovim udari brzo iskoriste za dejstvo sopstvenim vazdušnodesantnim jedinicama. Na taj način atomski udar ustvari obezbeđuje desant. Neprijatelju se, dakle, ne sme ostaviti vreme da ceni situaciju i upotrebi sopstveno nuklearno oružje.

Pitanje pokretljivosti vazdušnodesantnih jedinica posle spuštanja sve je povoljnije. Tehničke mogućnosti aviona-transportera su, u pogledu sletanja, sve bolje. Može se sletati na njive i livade. Sletna staza je kratka. Opterećenje je srazmerno malo (do 11 tona). Prvo se spuštaju inžinjerc i radionavigatori za obrazovanje borbenog sletobrana, a potom teška oruđa i ostalo što se ne baca, već se na zemlji iskrcava.

U razvoju su samohodni PT i jurišni topovi, kao i laki tenkovi od lakog metala — sve ispod 10 tona. U kratkom roku pojavice se *oklopne* vazdušnodesantne jedinice.

Jako razvijena elektronika pruža vazdušnodesantnim jedinicama široke mogućnosti. Na poslednjem manevru (zapadnih država) se, prvo, spravama za ometanje radio-službe paralisala neprijateljska radio-radar veza, a sopstvenim sredstvima se radilo po svakom vremenu i u toku celog dana. To znači da će se ubuduće omogućiti operisanje vazdušnode-

santnih trupa noću, po kiši i vrlo ograničenoj upotrebi neprijateljskih lovaca i PA artiljerije. Naravno, ni sopstvena avijacija ne može tada mnogo pomoći, sem pri većim poduhvatima, u snabdevanju pomoću upravljanja sa zemlje itd.

Dirigovani projektili *zemlja-zemlja* i *zemlja-vazduh* težine, danas, do jedne tone, ozbiljan su protivnik za vazdušnodesantne jedinice. No, s druge strane, naročiti dalekogledi, koji olakšavaju izviđanje i komandovanje pri vazdušnim desantima, već su dokazali svoju vrednost i znatno olakšali rukovođenje ovim trupama.

Što se tiče formacije ovih jedinica, pisac predlaže bataljon kao osnovnu taktičku jedinicu, koji ima skoro sve što je potrebno za borbu. Ovo on čini već po poznatom taktičkom principu da se pre borbe bude u rastresitim, a pred samu borbu u prikupljenim strojevima i porecima.

Savremena osnovna taktička jedinica je, dakle, bataljon snabdeven svakovrsnim borbenim sredstvima koja mu omogućuju da se bori samostalno ili u okviru viših borbenih sastava. Brigada je pogodna jedinica za izvršenje zadataka u toku perioda od 24 časa. Ona ne zahteva veliko angažovanje vazduhoplovnih transportnih sredstava. Oko 100 aviona je dovoljno da, obično u dva ili u tri dela, prebace brigadu.

Vazdušnodesantne trupe upotrebljavace se u sadejstvu sa oklopnim divizionima. One će omogućavati proboj i dovršavati uništenje u napadu, a u odbrani će zatvarati prodore i vršiti protivnapade.

U uslovima pokretnog rata mora se postaviti zahtev da se jedan vazdušnodesantni napad izvede u toku istog vidnog dana, a najkasnije 24 časa posle utvrđivanja da je napadni cilj potrebno ostvariti. Kao momenat spuštanja desanta pogodnije je veće, kada je mesna odbrana paralizovana nuklearnim oružjem, a neprijatelj nema pregled situacije. Noć preostaje za grupisanje, snabdevanje i pripremu za napad koji bi usledio u jutarnjim časovima sledećeg dana.

Da se pripremi jedan desant u vremenu od 12—24 časa potrebna su četiri ispunjena uslova:

1) Komandant vazdušnodesantne jedinice mora se sa delom svoga štaba nalaziti kod štaba koji naređuje desant. Isto tako mora se uspostaviti sadejstvo sa va-

zduhoplovnom komandom radi izviđanja i podrške.

2) Vazdušnodesantna brigada i transportne grupe moraju biti u pripravnosti u poletnoj bazi.

3) Radio i aviokurirske veze moraju hitno dostavljati obaveštenja u poletnu bazu.

4) Vazdušnodesantna jedinica i vazdušnotransportne grupe moraju biti pod jednom komandom, jer se nema više vremena za sporazumevanje među raznim štabovima. Logično je da transportne grupe budu delovi kopnenog vazduhoplovstva.

Ako je stanje izvežbanosti onih koji prevoze i onih koji se prevoze na visini — pri modernom naoružanju i opremi — može se očekivati da će brzina angažovanja ovakvih jedinica odgovarati savremenom pokretnom ratu. Zbog toga se nastava mora izvoditi po specijalnom programu — sličnom za komandose na Zapadu i to kako pojedinačna, tako i grupna. Starešine, čak i one najniže, moraju samostalno da rasuđuju, pored ostalog; i o uslovima sadejstva sa vazduhoplovstvom, radiovezama, a posebno o korišćenju tehničkih borbenih sredstava, jer od

svega toga, pojedinačno, može zavistiti i uspeh desanta.

Mogućnosti helikoptera su još u ispitivanju, ali on se već umnogome može upotrebiti za desantne operacije (evakuacija, snabdevanje i sl.). Posebno, helikopteri se mogu upotrebljavati i za izviđanje, kako je to pokazalo iskustvo sa jednog manevra u Zapadnoj Luizijani.

Zaključak. Na pitanje da li se vazdušnodesantne trupe nalaze u krizi može se potvrdno odgovoriti ako je rukovodstvo, kako to pisac doslovno kaže, misaono zaostalo. Ako, pak, ima mašte i zna da koristi sve raspoložive tehničke mogućnosti, ono će se brzo prilagoditi novim metodama.

Nuklearno oružje nije lek za sve. Tek iskorišćenje atomskog udara obezbeđuje uspeh. Ovo se najbolje može izvršiti vazdušnodesantnim jedinicama. Ovakva kombinacija će biti skoro najčešća na pravcu glavnog udara. Stvar je tehnike i taktike da ostvare potrebna sredstva i postupke da se ovo izvrši.

Pešak mora smatrati vazduh za svog saveznika, da bi na svojoj drevnoj zemlji došao do uspeha.

D. M.

Pukovnik Ajre: PROTIVATOMSKA ZAŠTITA

Kada se govori o protivatomskoj zaštiti¹⁾, treba imati u vidu da postoje nuklearna oružja vrlo različite snage, počev od jedne kilotone (1 KT) pa do 20 megatona (20 MT²⁾. Sem toga, postoje razlike i prema vrsti eksplozije: na zemlji, u vazduhu (na većoj ili manjoj visini) i pod vodom. S obzirom na to da danas postoji znatan broj izrađenih atomskih bombi, u ratu bi se njima mogao tući svaki iole važniji cilj.

Zaštita od dejstava atomskog oružja

Svi efekti koji se javljaju u momentu same nuklearne eksplozije i kratko vreme posle nje, spadaju u primarna dejstva, a

pošto su oni različite prirode, to je i zaštita od njih složena i teška.

Ako bismo vodili računa samo o udarnom dejstvu nuklearne eksplozije, od nje ga bi dobro štitalo i ono sklonište koje je otporno na srednjekalibarska zrna. No, sklonište je samo tada dobro ako može da štiti i od toplotnog i radioaktivnog dejstva, pa čak i od požara stvorenih eksplozijom. Pisac uzima primer Pariza pa navodi kako, pri eksploziji 20 KT bombe na visini od 600 m, u Parizu ne bi bilo žrtava ako bi se svi ljudi nalazili u skloništima u momentu eksplozije. Međutim, ako bi blizu površine zemlje eksplodirala bomba od 15 MT, bio bi uništen skoro ceo Pariz, pa i ljudi u skloništima.

Ma kako bila velika zona uništavajućeg dejstva atomske bombe, uvek vredi preduzimati mere zaštite. Pravilo je da ne vredi trošiti sredstva jedino na zaštitu takvog cilja do koga je neprijatelju mnogo stalo, te će ga uništiti bez obzira na to

¹⁾ La protection antiatomique, par le colonel Ailleret, *Revue militaire d'information*, 10 i 25 februar 1956.

²⁾ Jačina od 20 MT odgovara eksploziji 20 miliona tona trotila, te ta bomba spada u termonuklearna oružja (prim. ing. V. G.).

kako se on štiti. No takvi su ciljevi vrlo retki.

Dok pri eksploziji visoko iznad tla skoro sva radioaktivna prašina odleti uvis, dotle se pri niskim eksplozijama ova prašina prilepi za površinu obližnjeg materijala i čini ga jako radioaktivnim. Sem toga, taj se materijal, prilikom eksplozije, digne uvis u vidu prašine, odakle pada po okolini koju zatruje. Jačina zračenja na ovim površinama može biti različita. Tako kod termonuklearne eksplozije od 15 i 20 MT, a u zoni padanja radioaktivne prašine, zračenje može biti toliko, čak i 1 čas posle eksplozije, da bi postojala 100% smrtna doza (650 r) u toku 1 časa i 25 minuta. Opasnost je velika čak i 8 časova posle ovakve eksplozije, jer bi se pri bavljenju od 26 časova na ovakvom terenu primilo 650 r, a u toku 10 časova 400 r. Pošto duže bavljenje na ovako kontaminiranoj prostoriji može biti vrlo opasno, postoje samo dva izlaza: zaštita ljudstva ili evakuacija sa te prostorije. Evakuacija je iluzorna dok ne padne glavni deo radioaktivne prašine, jer se može deokuisati jedna zona i otići u drugu koja je u međuvremenu postala kontaminirana. Pokazalo se da se zaštita na kontaminiranom zemljištu može dosta lako postići pošto je i običan podrum dobar zaklon jer u njega ulazi svega deseti deo spoljnog zračenja. Podzemno sklonište, pokriveno slojem od 1 m zemlje, smanjuje spoljnje zračenje na 1/5.000 deo. U ovakvim zaklonima treba sačekati da se spoljnje zračenje smanji prirodnim putem i tako omogućiti evakuacija ili dekontaminacija.

Borba protiv efekata nuklearne eksplozije

Posle nuklearne eksplozije nastaje borba za spasavanje žrtava ispod ruševina, za zbrinjavanje i lečenje. Mada su ovi problemi postojali i kod klasičnog oružja, sada je novo to što se za vrlo kratko vreme javlja neobično veliki broj ozleđenih. Ovo bi se isto moglo postići i brzim i masovnim bombardovanjem, ali je vrlo teško podesiti da stotine aviona prodefiluju nad ciljem u roku od nekoliko minuta, pošto ovo često skupo košta napadača. No, atomska bomba od 20 KT ima isti učinak kao i 2.000 t klasičnih bombi bačenih na cilj prečnika 4 km.

Postoje dva načina da se živa sila i materijal sačuvaju od dejstva atomskog oružja: dispersija i mobilnost. Dok se mobilnost (pokretljivost) može primeniti samo kod vojnih snaga, dotle se dispersija primenjuje i kod industrijskih postrojenja, pozadinskih ustanova i dr. Njome se postiže to da je za uništenje nekog cilja potreban veći broj atomskih bombi. Međutim, njen je obim ograničen izvesnim uslovima. Tako, ona može ići kod snaga samo do granice koja još uvek osigurava koheziju jedinice, ali je u većoj meri ograničena sredstvima nego samom organizacijom. Dispersijom se stvaraju veći problemi u borbi nego u pozadini. Za nju vredi isto pravilo kao i u klasičnom ratu: ne sme preći granicu koju neprijatelj, koncentrišući snage, može lako probiti. No, problem dispersije se postavlja kod svih ratujućih strana koje raspolažu atomskim oružjem.

S obzirom na efikasan domet dejstva klasičnog oružja, kod njega je trebalo vrlo precizno određivanje lokacije cilja. Ako su maskiranje i tajnost cilja bili dobri, morala se tući veća površina, da bi se na njoj uništili i ciljevi čija je tačnija lokacija bila nepoznata. Kod atomskog oružja nije potrebno neko precizno određivanje lokacije cilja, s obzirom na veliku površinu efikasnog dejstva nuklearne eksplozije. Evo jednog primera:

Ako se jedan bataljon nalazi na prostoru $1 \times 1,5$ km, tada za njegovo neutralisanje treba na tu površinu izbaciti 15.000 zrna 105 mm za 4 minuta. Za ovo je potrebno oko 1.000 art. oruđa. Ako bi se želelo neutralisanje ovog bataljona sa manje sredstava, trebalo bi tačno znati lokaciju njegovih najvažnijih delova (minobacača, komandnog mesta, mitraljeskih gnezda i sl.). Maskiranjem se ove tačke mogu sakriti od klasičnog oružja. Kod atomskog oružja dovoljno je ako se znaju samo približne granice lokacije tog bataljona. Tada je dovoljno da »nulta« tačka eksplozije atomskog oružja bude čak i nekoliko stotina metara udaljena od centra površine na kojoj se nalazi ovaj bataljon, pa da on bude uništen. Ovo znači da bi u atomskom ratu maskiranje i tajnost trebali da obuhvate čitavu jedinicu koja je u pitanju, a ne samo lokaciju nekih manjih objekata.

Sama pokretljivost (mobilnost) neke jedinice ne pretstavlja dobru zaštitu. Naprotiv, kada su trupe, vozila i dr. u po-

kretu, tada su i van zaklona, što znači da se lakše mogu onesposobiti i uništiti. Sem toga, oni su tada koncentrisani na komunikacijama, koje su i inače uočljive, te su i zbog toga izloženi udaru. Zbog toga pokretljivost treba posmatrati samo kao postupak kojim se snage i sredstva mogu bolje rasturiti ili maskirati. Pokretljivost dozvoljava jedinici često menjanje položaja, te i veće napore da ih neprijatelj uoči. Ako se ovi pokreti izvode noću i češće, neprijatelj neće tačno znati ni položaj ni snagu jedinice koju želi da uništi. Zato je pokretljivost indirektan način da se smanje gubici. No, pri tome treba voditi računa o nekim njenim mogućnostima.

Pokretljivost ne sme biti neprekidna, tj. stalan pokret koji iziskuje mnogo sredstava i pogonskog materijala, što će pozadinska služba teško moći da ostvari naročito u atomskom ratu. Pokreti treba da su redi i sa daleko dužim intervalima u odnosu na vreme utrošeno na sam pokret.

Od momenta kada se uoči, pa sve do napada atomskim oružjem, cilj treba stalno pratiti. Smatra se da uočeni cilj, koji se ne kreće brzinom većom od 30 km/čas, nema izgleda da umakne atomskoj bombi i za onih nekoliko časova koliko može proteći od njegovog uočavanja do napada. No, i pored toga, ostaje činjenica da manevri i pokreti noću postaju važniji u atomskom ratu nego ranije.

Maksimalna pokretljivost kopnenih snaga u atomskom ratu postaje naročito važna i to kako u napadu — za iskorišćenje efekata eksplozije, tako i u odbrani — za uspostavljanje jedinstva odbranbene linije na frontu koji je bio »atomiziran«, a i za protivnapad na neprijatelja koji se uklinio.

Spasavanje žrtava atomskog napada

Pomoć je uslovljena brojnošću žrtava i vrlo kratkim vremenom u kome se javljaju te žrtve. Ovo znači da sanitet koji je normalno opremljen sredstvima za daleko manji broj ozleđenih, može biti pozvan da ukaže pomoć ogromnom broju ranjenih, opečenih i ozračenih.

Opekotine i ozlede od udarnog dejstva su brzo uočljive, dok to nije slučaj kod ozlede od zračenja, a i kada se simptomi jave, nisu sigurni u pogledu ozbiljnosti

same ozlede. S obzirom na efikasnost lečenja, sve ozleđene zračenjem trebalo bi podeliti na 3 kategorije: a) koji su primili nedovoljnu dozu da bi od toga oboleli (ne treba ih lečiti); b) koji su primili dozu od koje će oboleti ali neće umreti (treba ih brižljivo lečiti); i c) koji su primili smrtnu dozu (te ih ne vredi lečiti). Za ovakvu podelu (t. zv. lekarsku trijažu) potrebno je imati indikatore, koji će kod svakog pojedinca pokazati koliko je dozu primio.

Najteži problem saniteta u atomskom ratu jeste služba snabdevanja sanitetskim materijalom. Prema nekim službenim procenama, za 1.000 ozleđenih raznim efektima nuklearne eksplozije, potrebno je za svaku nedelju lečenja po:

2.000 transfuzija od po 350 sm³ krvi,
1.000 injekcija od po 350 sm³ dekstrina,
3.500 lit. rastvora glikoze,
3.000 amp. morfijuma (za umirenje

bolova),

3.000 prvih zavoja i 600 rolni zavoja.

Smatra se da bi nuklearna eksplozija od 20 KT u nekom gradu izazvala oko 20.000 ozleđenih, od čega bi 4.000 bilo za najhitniju pomoć, a 9.000 opečenih. Za onih 4.000 treba 130 operacionih sala i 260 hirurških ekipa. Svi francuski lekari mogli bi dnevno da hirurški intervenišu kod svega 52.000 žrtava.

Iz ovoga se vidi da će se sanitetska služba naći pred nesavladivim zadacima. Zato bi samo mali deo žrtava bio korektno lečen. Iz svega iznetog mogu se izvući neki zaključci:

Atomsko oružje narušilo je ravnotežu koja je postojala između sredstava za napad i sredstava za odbranu.

Napad atomskim oružjem može doneti izvesne prednosti napadaču, ali on ne može izbeći da mu se istom merom vrati. Zato se pobjeda može dobiti po cenu skoro totalnih uništavanja i pobednika i pobedenog.

Protivatomska zaštita će uvek moći da spase mnoge živote i materijal, ali ne može sprečiti katastrofu. Treba imati na umu da će i rušenje čisto vojnih objekata naneti velike gubitke i civilnom stanovništvu (železnički čvorovi, pristaništa, fabrike, skladišta, aerodromi i sl. koji se nalaze oko gradova i naselja).

Životno pitanje čitavih naroda jeste da se atomsko oružje ne upotrebi. Za ovo pisac vidi dva rešenja: atomsko razoružanje u svetskim razmerama ili potpuno

razoružanje (atomske i klasično). Ali, to treba izvoditi postupno, da se stekne poverenje među narodima. Ne sme se dozvoliti da neko ko je ostao bez atomskog oružja, bude ostavljen na milost onome ko je jači u klasičnom oružju. Kontrola klasičnog razoružanja ne predstavlja tehničku teškoću. Za izradu klasičnog naoružanja potrebne su velike industrije koje dugo rade punim kapacitetom. Snaga klasičnog oružja leži u desetinama hiljada atomskog oružja, u hiljadama topova i aviona i u milionima zrna i bombi. Kod atomskog oružja stvar je sasvim drugačija. Tu je ogromna rušilačka snaga koncent-

trirana u beznačajno malu težinu i zapreminu — te i samo ovo čini kontrolu vrlo problematičnom. Zato atomsko razoružanje predstavlja takve tehničke teškoće koje se zasada ne mogu ni sagledati. Izgleda da je jedini izlaz i za miroljubivu zemlju — da i ona ima atomsko oružje. Tada će se sprečiti da neko upotrebi atomsko oružje, jer će se plašiti da ga i druga strana ne upotrebi. Čak ni broj atomskog oružja ovde ne igra ulogu, pošto i manji broj može onesposobiti neprijatelja koji raspolaže ogromnim količinama.

Ing. V. G.

Fukovnik A. Gluško: DEKONTAMINACIJA ZATROVANOG ZEMLJIŠTA¹⁾

Ovo je, ustvari, jedno poglavlje iz rasprave istog pisca »Atomsko oružje i protivatomska zaštita«, u kome se on posebno osvrće na dekontaminaciju zemljišta zatrovanog radioaktivnim materijama.

Trovanje zemljišta može da nastane ili usled raspadanja radioaktivnih produkata koji su se pojavili pri atomskoj eksploziji, ili usled upotrebe borbenih radioaktivnih materija od strane napadača, ili pod uticajem snopa neutrona koji nastaju prilikom atomske eksplozije i izazivaju veštačku radioaktivnost kod nekih drugih hemijskih elemenata (natrijuma, kalijuma, silicijuma i dr.), koji se nalaze u gornjem sloju površine tla.

S obzirom na te činjenice, radioaktivno trovanje zemljišta, pošto vrši štetan uticaj na ljudstvo, uvek će imati uticaja i na karakter borbenih dejstava trupa. A da bi se sačuvala njihova borbeno sposobnost i ofanzivna moć, one moraju poznavati svojstva radioaktivne zatrovanosti zemljišta kako bi mogle pravilno koristiti sredstva za zaštitu.

Dekontaminaciju zatrovanog zemljišta ili dezaktivizaciju ne treba mešati sa degazacijom. Dok se kod degazacije koriste materije koje, stupajući u kontakt sa otrovnim materijama i izazivajući u njima proces, čine ih bezopasnim, dotle se

radioaktivne materije, za razliku od otrovnih materija, ne mogu učiniti neškodljivim nikakvim drugim materijama. Njihov uticaj može se oslabiti putem dekontaminacije ili dezaktivizacije, tj. uklanjanjem radioaktivnih materija sa zatrovanih površina, ili pokrivanjem tih površina slojem nezatrovanog materijala, kako bi se smanjilo dejstvo radioaktivnog zračenja.

S obzirom na to da doza zatrovanosti prostorija nije svuda podjednaka i da je određena udaljenjem od centra eksplozije, snop neutrona različito utiče na trovanje površina, što zavisi od hemiskog sastava samih tih površina, odnosno hemiskog sastava gornjeg sloja površine. Isto tako, i reljef, meteorološki uslovi (pre svega vetar), i vegetacija vrše važan uticaj na nejednakost trovanja određenih površina radioaktivnim materijama.

Imajući sve to u vidu, način savladavanja zatrovanih prostorija zavisi od stepena zatrovanosti i borbene situacije. Jedan od važnih načina je dekontaminacija. Ali pre nego što se otpočne sa dekontaminacijom zatrovane prostorije ili samo pravljenje prolaza preko nje, treba prethodno izvršiti detaljno radijaciono izvidanje, pre svega, onih zatrovanih prostorija na kojima su rasporedene trupe, kao i na pravcima na kojima će one dejstvovati i na kojima se nameravaju praviti prolazi, zato što će biti i takvih prostorija na kojima doza zatrovanosti radioaktivnim materijama neće biti opasna po ljudstvo. Isto tako, treba nastojati da se izvidanjem pronađu zao-

Полковник А. Глушко, доцент, кандидат технических наук: Атомное оружие и противатомная защита — Деактивизация зараженной местности, Красная звезда, 28 август 1954.

¹⁾ Vidi *Vojno delo* br. 11/1955, str. 77.

bilazni putevi kako bi se izbeglo savlađivanje zatrovanih prostorija. Stoga komandant treba, na osnovu svega toga, da odredi na koji će način savlađivati zatrovanu prostoriju: u borbenom poretku, tj. peške; na automobilima ili tenkovima. Od načina savlađivanja zatrovane prostorije umnogome zavisi stepen trovanja ljudstva radioaktivnim materijama (ako se izabere najpogodniji način, ljudstvo će dobiti manju dozu radijacije ili je neće ni dobiti), zatim pravilan izbor sredstava za zaštitu ljudstva prilikom savlađivanja zatrovane prostorije, kao što je izbor vozila, itd.

Prilikom dekontaminacije pojedinih zatrovanih prostorija ili prolaza kroz njih treba imati u vidu da se stepen radijacije zatrovane prostorije tokom vremena znatno smanjuje, kao posledica prirodnog raspadanja radioaktivnih elemenata. Prema tome, ukoliko borbena situacija dozvoljava, zatrovane prostorije treba obilaziti ili pričekati da se ovaj proces na njima završi. Ako se za prolaz preko zatrovane prostorije čeka dok se stepen radijacije smanji prirodnim putem, onda treba vršiti neprekidno radijaciono izviđanje te prostorije kako bi se pratilo smanjenje radioaktivnosti. Međutim, manevarski karakter savremenih borbenih dejstava i brzina njihovog razvoja zahtevaju od jedinica da odlučno savladaju zatrovane prostorije čak i pri visokom stepenu radioaktivnosti. Usled toga trupe moraju uvek biti spremne da na vreme preduzmu sve mere za dekontaminaciju zatrovanog zemljišta.

Dekontaminacija, tj. uklanjanje radioaktivnih materija sa čvrstih površina (asfaltiranih i pokockanih puteva, stepeništa itd.) može se vršiti brisanjem prašine ili spiranjem vodom. U tu svrhu mogu se koristiti priručna sredstva i mašine komunalnih gradskih ustanova za čišćenje i polivanje ulica. Međutim, izvođenje dekontaminacije na mekim površinama i onima koje se osipaju znatno je komplikovanije, pošto se uklanjanje radioaktivnih materija metenjem neće uvek uspešno izvršiti, a često će biti i nemoguće. Zato se za dekontaminaciju ovakvih površina mogu uspešno koristiti mašine za izradu puteva (buldožeri i dr.), koje bi skidale gornji sloj zemlje, samo treba imati u vidu da taj gornji sloj (ako je površina jače zatrovana) i dalje zrači radioaktivnošću i da može štetno uticati na ljude

koji bi se kretali tim prolazom, naročito ako se skinuti sloj zemlje ne odbacuje dalje ustranu. Povećanjem širine prolaza ne može se problem rešiti zato što se gama zraci povećanjem otstojanja neznatno šlabe s obzirom na uticaj vazduha. Pored toga, izgradnja širih prolaza preko zatrovane prostorije ponekad će biti nemoguća s obzirom na karakter samog zemljišta. Zato je najcelishodnije da se zatrovani prolaz sa koga je skinut gornji sloj, kao i zatrovana zemlja koja je skinuta buldožerom pri pravljenju prolaza, zasipaju čistom nezatrovanom zemljom.

Pri dekontaminaciji zemljišta, pre skidanja sloja zatrovane površine buldožerom, treba pomoću mašina za kopanje kanala iskopati rupe u koje sasipati zatrovanu zemlju, a zatim je pokriti slojem nezatrovane zemlje. Prolaze preko zemljišta zatrovanog radioaktivnim materijama treba praviti za kretanje samo u jednom pravcu. Pri tome, u zavisnosti od situacije i drugih uslova, treba voditi računa da se prolazi ne nalaze blizu jedan drugog, tako da prašina prilikom kretanja jednim ne bi padala na ljudstvo i materijal koji se kreću drugim, suprotnim pravcem.

Dekontaminacija se može vršiti i samim posipanjem zatrovanog zemljišta slojem određene debljine nezatrovane zemlje, peska, šljake i sl. na onim pravcima koji se odrede kao prolazi preko zatrovane površine. Debljina sloja nasutog materijala zavisi od jačine radijacije. Zato, kada se naspe jedan sloj, treba neophodno izvršiti proveru jačine radijacije pomoću dozimetra. Ako je radijacija još jaka, treba povećavati debljinu nasutog sloja sve dok stepen radijacije ne bude sveden na bezopasan nivo. Međutim, ovim načinom se ne izbegava mogućnost stvaranja prašine prilikom kretanja, tako da i to utiče na pojačanje stepena radijacije.

Iako se dekontaminacijom, bilo da se vrši skidanjem gornjeg sloja ili posipanjem, znatno smanjuje stepen radijacije, ipak radioaktivna prašina — koja se diže prilikom kretanja — lako dolazi u organe za disanje, na sluzokožu očiju, na površinu kože itd., tako da može da izazove trovanje ljudstva. Zato treba težiti da se prašina pri kretanju što manje diže i da se prolazi polivaju vodom.

Ljudstvo koje vrši dekontaminaciju prolaza mora se obavezno nalaziti pod brižljivom dozimetrijskom kontrolom, da bi se moglo smeniti i odvesti sa zatrovane prostorije čim primi najveću dozvoljenu dozu radijacije. Ali ako nema dovoljan broj ljudstva za rad na mašinama za dekontaminaciju, onda se moraju preduzeti posebne mere za sprečavanje jačeg zračenja ljudstva. U tom cilju je korisno da se zidovi kabine ojačaju onim materijama koje umanjuju dozu zračenja, naročito kod vozača buldožera, da bi duže vreme mogao da radi bez smene. Sanitarno obezbeđenje ljudstva treba sprovesti temeljitije, i to odmah posle izvršenja borbenog zadatka.

Pošto je dekontaminacija borbenih položaja znatno teža od dekontaminacije prolaza na zatrovanim prostorijama, — zato što se glavni poslovi moraju ručno obavljati, bilo bi najbolje da se vrši na najvažnijim delovima borbenih položaja. Pri dekontaminaciji rovova i zaklona treba skinuti gornji sloj zemlje u debljini 3—5 sm, s tim što naivre treba dekontaminirati grudobran i leđobran, zatim nagibe i na kraju dno rova. Skinuti sloj zemlje mora se odneti od dekontaminiranog mesta najmanje 20 m u pravcu duvanja vetra. Ako se dekontaminacija izvodi u toku borbe, pod neprijateljskom vatrom, i ako se usled toga ne može odnositi zatrovani sloj zemlje, onda se ona

može staviti i u krajeve rova i pokriti nezatrovanom zemljom.

Ljudstvo koje se koristi za dekontaminaciju i radijaciono izviđanje mora biti zaštićeno sredstvima za protivhemisku zaštitu, pre svega gasmaskom i ogrtačem, odnosno kompletom PHZ. Starešina mora preduzeti sve potrebne mere da se ljudstvo, za vreme boravka i rada na prostoriji zatrovanoj radioaktivnim materijama, strogo pridržava svih mera i uputstava za zaštitu od trovanja. U cilju zaštite ljudstvu se ne dozvoljava da uzima hranu i vodu, niti da seda ili leže na zatrovanoj prostoriji bez naročite potrebe. Isto tako, sve mašine i alat kojima je vršena dekontaminacija moraju se podvrći dezaktivizaciji, a ljudstvo koje je izvodilo radove takođe se mora podvrći sanitarnom obezbeđenju.

Na kraju pisac napominje da korišćenje zaštitnih svojstava zemljišta, njegovo vešto i blagovremeno uređenje u inžinjeriskom smislu, kao i brza i blagovremena dekontaminacija, veoma mnogo doprinose borbenoj gotovosti trupa i njihovoj sposobnosti za izvršenje borbenih zadataka. Visok moral, odlučnost u dejstvima i samoinicijativa, kao i održavanje što neposrednijeg i bližeg dodira sa neprijateljem, najvažniji su uslovi za postizanje pobeđe i čuvanje sopstvenih snaga.

L. D.

Pukovnik Leo Hep: RADIOIZVIĐANJE¹⁾

Ovaj članak je, pored ostalog, od interesa i zato što se u njemu konstatuje da su vojni rukovodioci nemačkih oružanih snaga u toku rata bili ravnodušni prema mogućnostima i zadacima visokofrekventne tehnike u vođenju rata. Čak se i u posleratnoj literaturi zapostavlja udeo ove tehnike u uspesima i neuspesima pojedinih ratnih poduhvata, iako svi oficiri koji dolaze u obzir za više komandovanje moraju imati jasne pretstave o razmerama i oblicima ne samo rata u celini, nego i *rata talasima*.

Rat talasa obuhvata, pored ostalog: radioveze i njihovo ometanje; tajnost, radioizviđanje i dešifrovanje; radarsko iz-

viđanje i njegovo ometanje; radionavigaciju i teleupravljanje raketa i njihovo ometanje i, najзад, radiodemonstracije. Treba shvatiti da će radioveze komandovanja i javljanja biti utoliko značajnije ukoliko se pokreću u ratnim dejstvima budu razvijali brže i na većem prostoru i da će se siguran rad ovih veza u znatno većoj meri nego dosad odražavati na uspeh ili neuspeh. Što se tiče navigacije, identifikacije i borbe protiv vazdušnih i pomorskih ciljeva, upravljanja na daljinu, upotrebe radara u vazduhoplovstvu i PA odbrani i dr., visokofrekventna tehnika je zamenila mehanička i optička sredstva i bez nje se ove delatnosti više ne mogu zamisliti. U takvim će uslovima odlučnu prednost imati ona strana koja uspe da ozbiljno ukoči rad neprijateljskih visokofrekventnih pomoćnih sredstava, a

¹⁾ Die Funkaufklärung, von oberst i. G. a. D. Leo Hepp, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, jun 1956.

time i njegovo rukovođenje i znatan deo borbenih sredstava. Međutim, korišćenje nedostataka visokofrekventne tehnike, odnosno mogućnost prisluškivanja, nema ništa manji značaj. Radioizviđanje u ovom domenu dobija veliki značaj.

*

Pisac se ograničava samo na čisto vojno radioizviđanje, tj. na hvatanje i iskorišćavanje neprijateljskih vesti koje se prenose radiosredstvima, to samo kod kopnenih snaga. Rađarsko izviđanje prepušta docnijoj obradi. Za stalnu ili nepokretnu radioizviđačku službu u miru on naglašava nužnost da se celokupno političko, ekonomsko i vojno radioizviđanje sjedini u jednoj ruci i da se ovo dovede u tesnu organizacionu vezu sa drugim izviđačkim organima. Samo takvo »jedinstvo izviđanja« je pogodno da se slika situacije dobije potrebnom brzinom. U slučaju rata mora da bude pripremljena i obezbeđena tesna saradnja između stalne službe radioizviđanja i one kopnenih snaga.

Delatnošću radioizviđanja u nemačkoj vojsci pred rat se bavio samo mali krug stručnjaka jedinica veze, kao i pojedini oficiri u Odeljenju za strane armije Generalštaba i tajnu obaveštajnu službu, prvenstveno zbog bojazni od otkrivanja vojnih tajni. Zbog toga su se mnogi, naročito obaveštajni oficiri, koji su obrađivali neprijateljsku situaciju, morali privikavati na ova sredstva izviđanja tek u toku rata, pa čak ni viši trupni rukovodioci nisu bili sigurni u ocenjivanje rezultata dobijenih tim putem, naročito kada drugi izvori izviđanja nisu potvrđivali promene kod neprijatelja koje su konstatovane putem radioizviđanja.

Nepoznavanje načina rada radioizviđanja štetno je uticalo i na upotrebu sopstvenih radioveza, jer su se zbog raznih neopreznosti u saobraćaju nesvesno davali neprijatelju dragoceni podaci o sopstvenoj situaciji i namerama, naročito u trupnom radiotelefonskom saobraćaju i na mestima gde oficiri veze, koji su poznavali stvari, nisu mogli blagovremeno intervenisati.

Tek posle preokreta situacije na Istočnom frontu, koncem 1941 godine, nemačko rukovodstvo je shvatilo vrednost radioizviđanja, ali se njegovim većim isticanjem (naročito ako su obaveštenja iz dru-

gih izvora bila oskudnija) zapalo u drugu krajnost, jer postavljeni zadaci nisu bili u skladu sa prirodnom radioizviđanja ili su prekoračivali njegovu radnu sposobnost.

Izgledi radioizviđanja umnogome zavise od obima u kome je protivna strana prinuđena da koristi radioveze. Tačno je da će ona težiti da ih što više ograniči i da će preduzimati mere zastiranja i obmane, ali danas već postoje i granice tog ograničavanja. Radioveze se ne mogu izbeći, naročito u pomorskim i vazduhoplovnim formacijama, kao i pri njihovom sadejstvu sa kopnenom vojskom, tako da se, i pored mera zastiranja i obmane, iškusno i uigrano radioizviđanje ne može onemogućiti.

Nasuprot drugim sredstvima izviđanja, radioizviđanje ima prednost u tome što je samo neznatno izloženo neprijateljskom vatrenom dejstvu (pošto je raspoređeno na većoj dubini od fronta) i što ga protivnik ne može sprečiti. S druge strane, rezultati njegovog izviđanja, za razliku od onih tajne obaveštajne službe, dolaze u ruke rukovodstvu bez većeg gubitka vremena. Pa ipak, radioizviđanje ne može nikada zameniti druga sredstva izviđanja, jer ima situacije kada će njegovo dejstvo biti jako ograničeno i oblasti koje su za njega »zatvorene«. Zato je dužnost komandovanja da na osnovi jasne pretstave o mogućnostima svih izviđačkih sredstava u konkretnim uslovima raspodeli tako zadatke da se sva ova sredstva iskoriste za prikupljanje podataka o neprijatelju.

*

Prislušana služba pomoću svojih prijemnika hvata neprijateljski radiosaoobraćaj i dobijene podatke dostavlja raznim stepenima na korišćenje. Po zadacima koje izvršava, ona se deli na službu traganja i stalnog osmatranja. Služba traganja ima zadatak da sistematski istražuje pojedina talasna područja i radiosaoobraćaj koji je na bilo koji način od interesa. Stalno osmatranje preuzima, prema uputstvima, iskorišćavanje onih radiomreža koje su važnije za rukovodstvo.

Tumačenjem pozivnih znakova, frekvenci, vremena rada, osobenosti i načina vođenja radio saobraćaja, kao i pojedinih neprijateljskih radiopredajnika, može se otkriti sastav neprijateljske radiomreže i stvoriti osnova za brzo hvatanje onih podataka koji su sa gledišta izviđanja važniji.

Zadatak iskorišćavanja radiosobraćaja sastoji se u tome da se ustanove saobraćajni odnosi raznih neprijateljskih radio-mreža. Pomoću upotpunjavanja radioskice može se sagledati organizacija neprijateljskih radioveza a, na osnovu čestog poklapanja mesta radiostanica sa razmeštajem štabova, mogu se saznati taktički raspored, smena, pomeranje i dovođenje novih jedinica.

Iskorišćavanje goniometrisanja obuhvata rezultate radio-goniometrijskih stanica, koji se prenose na goniometrijsku skicu. Tako se može saznati raspored neprijateljskih radiostanica i štabova, pošto im se mesta razmeštaja poklapaju. Goniometrijske stanice rade tesno sa prislušnom službom, tj. sa jednom ili više prislušnih stanica.

Iskorišćavanje sadržaja sastoji se u obradi uhvaćenih neprijateljskih razgovora. U radiofonskom, kao i trupnom radiosobraćaju od puka naniže, gde se koriste jednostavniji postupci šifrovanja, ovu obradu mogu vršiti same jedinice za radioizvidanje. Odgonetanje složenijih šifri spada u nadležnost službe dešifrovanja. Ova služba (sastavljena iz analitičkih i jezičkih odeljenja) radi u dubljoj pozadini, na jednom centralnom mestu, sa naročitim stručnim osobljem matematičara i filologa, uz pomoć modernih računskih sprava, Holerit-mašina, naročitih pomoćnih uređaja za dešifrovanje i slično.

Konačno iskorišćavanje podataka objedinjava rezultate raznih grana iskorišćavanja i predaje ih (kao hitne, dnevne ili periodične izveštaje o situaciji) štabnim oficirima koji obrađuju situaciju kod neprijatelja. Podaci radioizvidanja, koji se moraju odmah dostaviti trupama u borbi, predaju se preko jakog radiopredajnika koji stoji na raspolaganju ovoj službi. To zahteva da jedinice, otprilike do puka, imaju postavljene prijemnike na frekvenciji ovog predajnika i da su opremljene sredstvima za šifrovanje.

Iako je težnja da se u izveštajima radioizvidanja obuhvate rezultati svih ovih postupaka, ipak to neće biti uvek moguće, naročito što se tiče iskorišćavanja sadržaja neprijateljskog radiosobraćaja u oblasti komandovanja, tim pre što dešifrovanje sadržaja zahteva određeno vreme.

Osnovni uslov za uspešno i brzo objedinjavanje svih delova radioizvidanja su dobre telekomunikacione veze, prvenstveno žične i usmerene. Zato radioizvidanje

mora biti uključeno u opštu mrežu veza. U pokretnom ratu, pored ovih veza, radioizvidanje moraće da koristi i radioveze, što zahteva strogu radiodisciplinu, vrlo brižljivo uređenje radiosobraćaja i pouzdano šifrovanje, jer bi inače pretila opasnost da radioizvidanje bude tučeno sopstvenim oruđem.

Ovaj letimičan pogled na zahtatke i načine rada radioizvidanja dovoljno ukazuje na to kako se visoki zahtevi moraju postaviti osoblju ove službe. Pored čisto tehničkih sposobnosti i poznavanja raznih jezika, ono mora da shvata taktiku da se u nju može uživljavati. Pretpostavlja se da će rad jedinica za radioizvidanje biti uspešan ako postoji srazmerno visok broj iskusnih specijalista. Rešenje je i u tome da ljudstvo ovih jedinica dobije temeljno obrazovanje u službi radioveze ili, još bolje, da se popunjava iz radiojedinica.

*

Organizacija radioizvidanja nemačke kopnene vojske prošla je kroz tri etape razvoja. Krajem 1944 služba radioizvidanja u stručnom pogledu bila je potčinjena šefu izvidanja veza (*General der Nachrichtenaufklärung*), koji je bio potčinjen načelniku veza u Generalštabu kopnenih snaga. U komandama Zapadnog fronta i grupa armija postojali su komandanti izvidanja veza, koji su u pogledu upotrebe bili potčinjeni načelnicima veza ovih komandi. Njihove jedinice su se sastojale iz centra za iskorišćavanje izveštaja i prosečno jednog bataljona od po dve čete za svaku armijsku zonu dejstva.

Pored ovih jedinica za izvidanje veza, u sastavu divizijskih bataljona za vezu postojale su takozvane ekipe za blisko izvidanje veza, koji su imale zadatak da prislušuju radiofonski saobraćaj neprijatelja u neposrednom dodiru. Konačno, u korpusu su bili obrazovani pomoćni ešeloni za iskorišćenje podataka koji su imali zadatak da važne rezultate divizijskih ekipa za blisko izvidanje i napred istaknutih vodova iz četa za izvidanje veza obrade na licu mesta i dostave jedinicama na frontu, ne gubeći vreme obilaznim putevima preko centara za iskorišćenje, koji su postavljeni u dubljoj pozadini. Kopnene snage imale su: šefa izvidanja veza (koji je imao sopstvene posebne jedinice); 9 komandanata izvidanja veza; 16 bataljona i oko 40 četa za izvi-

danje veza (katkad i goniometriški vod od 8—10 goniometriških ekipa), tj. oko 15.000 ljudi.

Iako je ova organizacija (koja je raspolagala obučanim kadrom i dobrom opremom uređaja) postizala dobre rezultate izviđanja i uspešno saradivala sa komandama operativnih jedinica, ipak je nedostajalo zajedničko shvatanje u okviru oružanih snaga u celini. Naime, nije postojalo ni čvrsto i objedinjeno rukovođenje ovom službom za sve vidove oružanih snaga, ni koordinacija njihovih službi radioizviđanja radi boljeg iskorišćavanja osoblja i materijala. A objedinjeno rukovođenje naročito bi bilo korisno za službu dešifrovanja, koja zahteva visokokvalifikovano osoblje, s tim što bi Šifrantsko odeljenje u Vrhovnoj komandi moglo postati centralno mesto za dešifrovanje.

Nemci su pokušavali da se radioizviđanje izdvoji iz sastava jedinica veze, da bi se izbacila jedna nepotrebna instanca između radioizviđanja i komandovanja, tim pre što su rukovodioci veze, zbog površnog znanja ili nerazumevanja, a često i neumesnog mešanja u tuđu nadležnost, stvarali nepotrebne teškoće. Međutim, ove slabosti se mogu otkloniti, jer se ubuduće ne može zamisliti nijedan viši rukovodilac veze bez solidnog poznavanja svih grana radioizviđanja. Međutim, veze između radioizviđanja i službe radioveza su tako brojne da potpuno razdvajanje ne samo da nije celishodno, nego je čak i štetno.

*

Najvažniji problem radioizviđanja je njegova veza sa obaveštajnim organima komandi operativnih jedinica. Vrednost izveštaja radioizviđanja za taktičko komandovanje zavisi, pored njihove pouzdanosti, od brzine kojom dolaze u ruke obaveštajnih organa. Na svim komandnim stepenima moraju se izbeći obilazni putevi i nadležnosti, koji su, inače opravdani radi obazrivosti. Zato kod kopnenih snaga treba objediniti jedinice za radioizviđanje u bataljone od po 2—4 čete, s tim da svaka armija raspolaze jednim ovakvim bataljonom za samostalno iskorišćavanje. Centar za eksploataciju, kad god tehnički uslovi dozvoljavaju, treba razmestiti u neposrednoj blizini komandnog mesta. A da bi korpusi i divizije mogli odmah da primaju za njih važne vesti, oni treba da predvide odgovarajuće tele-

komunikacije i jedinice za radioizviđanje koje bi bile raspoređene na njihovom sektoru, dok bi kod grupa armija od radioizviđačkih jedinica trebalo obrazovati pukove. Isto tako, treba da postoji veza između obaveštajnih organa divizije i ekipa za blisko izviđanje.

Osobnost radioizviđanja, za razliku od drugih sredstava izviđanja, sastoji se u tome što ono često može da da neprijateljsku situaciju neposredno na iskorišćenje (naročito onda kada prima otvoreni neprijateljski razgovor ili kad može da ga dešifruje). Ovakve podatke rukovodstvo može primati bez rezerve, ali ako podaci o situaciji vode poreklo iz iskorišćavanja neprijateljskog rada i saobraćaja, ili iz rezultata goniometrisanja, tako da se može sumnjati u njihovu verodostojnost, onda su obaveštajni organi dužni da ih pogodnom prilikom provere. Otuda je i došla ideja da se konačno iskorišćavanje radioizviđanja spoji sa obaveštajnim odeljenjem u štabu. Međutim, time bi se izgubila ona neminovno nužna neposredna veza sa drugim delovima radioizviđanja, dok bi se odeljenje obaveštajne službe neprirодно povećalo. Zato je bolje da radioizviđanje, kao što je to bilo u nemačkoj vojsci, samostalno obrađuje taktičke radioizveštaje o situaciji i da se obezbedi, koliko je moguće, prisnija veza sa obaveštajnim odeljenjem i time uspostavi poverenje u vesti radioizviđanja. Međutim, radioizviđanje nikad ne sme odstupati od principa da se u izveštajima činjenice koje se mogu dokazati uvek jasno odvajaju od pretpostavki i kombinacija. Pored toga, mora se voditi računa i o tome da radioizviđanje ne bude pod uticajem saznanja iz drugih izvora i da, zavedeno tim putem, ne upotrebljava takva saznanja za svoje iskorišćavanje.

*

Pisac se ograničio uglavnom na analizu nemačke organizacije radioizviđačke službe u Drugom svetskom ratu i svoje zaključke temelji na sopstvenim iskustvima. Nije čak uzeo u detaljno razmatranje promene koje u budućem ratu može izazvati u ratnom rukovođenju upotreba atomskih sredstava. No, i sa tim nedostacima su iznete činjenice i interesantni zaključci koji mogu poslužiti za studiju ovog pitanja.

B. M. B.

NAJNOVIJA IZDANJA »VOJNOG DELA«

DR METOD MIKUŽ

PREGLED RAZVOJA NOB U SLOVENIJI

(Knjiga I)

390 str., registar imena, formacijskih sastava i naziva mesta i geografsko-topografskih objekata sa 1 kartom u prilogu; latinica; format: 14 × 20, povez: poluplatno, cena: 600 dinara.

Autor je redovni profesor Univerziteta u Ljubljani i predaje istoriju NOB na Filozofskom fakultetu. Ovo je delo rezultat njegovog sedmogodišnjeg naučno-istraživačkog rada. Obuhvata period april 1941 — maj 1942. Posle uvoda sa periodizacijom NOB u Sloveniji i odeljka o izvorima, literaturi i historiografiji, iznesena je, u četiri poglavlja, glavna materija: Okupatorova podela Slovenije; Stvaranje Osvobodilne fronte i počeci oružanog otpora; Osvobodilna fronta — država u državi; Pripreme za prolećni ustanak. Kroz ova poglavlja obrađena je politička aktivnost Partije i Osvobodilne fronte, stvaranje oružanih formacija i njihova dejstva i razvoj, kontrarevolucija udružene buržoazije i drugi unutrašnji i spoljni faktori koji su ispoljili uticaj na ova složena zbivanja. Sve je to dato koncizno, lakim i jasnim stilom, i potkrepljeno izvorima koji su pokazani ispod teksta.

*

DR FRANCE ŠKERL

POČECI PARTIZANSKOG POKRETA U SLOVENIJI

Str. 210, 1 karta u prilogu, registar partizanskih jedinica i naziva mesta i geografsko-topografskih objekata; latinica; povez poluplatno; format: 14 × 20, cena: 400 dinara.

Autor je poznati naučni radnik i bavi se od Oslobođenja proučavanjem Narodnooslobodilačke borbe u Sloveniji. Njegovo je delo naučna istoriska rasprava u kojoj je u sintetičkom obliku prikazano rađanje i prve pojave partizanske aktivnosti u Sloveniji — do Savetovanja u Stolicama septembra 1941. Rezultate svog istraživanja autor potkrepljuje svestrano i temeljno proučenom izvornom građom do koje se danas moglo doći, upozoravajući uvek na stepen pouzdanosti podataka. Naročita je pažnja posvećena stvaranju partizanskih jedinica, njihovom razvoju i oružanoj aktivnosti.